

XV., XVI. VE XVII. YÜZYILLARDA YOROS (BEYKOZ) KAZASINDA İKTİSADÎ HAYAT*

M. Hanefi BOSTAN**

ÖZET

Bu makalede XV., XVI. ve XVII. yüzyıllarda Yoros (Beykoz) Kazası'nın iktisadî durumu ele alındı. Kaynaklarımızı başta Tahrir Defterleri ve Şer'iyye Sicilleri oluşturdu. XVII. yüzyılın ikinci yarısında kazanın iktisadî yapısı için Evlîya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde yer alan bilgilerden yararlanıldı. Ayrıca konu hakkında bilgi veren araştırmalar da değerlendirildi. İlk olarak kaza dâhilinde yaşayan halktan alınan raiyyet rüsumunun hangi kalemlerden oluştuğu ve yılda bunlardan ne kadar vergi alındığı tablolar ve çizelgelerle ortaya konuldu. Tarıma elverişli toprakların miktarı belirlenmeye çalışıldı. Ziraata açık topraklarda hububat türünden hangi ürünlerin ekildiği, yılda ne kadar ürün elde edildiği, bunlardan ne kadar aynı vergi alındığı ve bunun nakdî değerinin ne kadar olduğu tablolarla gösterildi. Ayrıca bu hububat kalemlerinin yıllık üretim kapasiteleri çizelgelerle belirlenmeye çalışıldı. Kaza dâhilinde yapılan meyve ve sebze üretiminin ne kadar olduğu ne tür sebze ve meyve yetiştirildiği, bağ ve bahçelerin kapasiteleri tablolarla ortaya konuldu. Hayvancılığın sanayi işletmeleri hangi boyutta olduğu tespiti çalışıldı. Sanayi ürünü olarak kendir üretiminin iskân birimlerine göre dağılımı, kaza dâhilinde sanayi işletmesi olarak ne kadar değirmen ve bezirhane bulunduğu belirlendi. Yoros'ta ne kadar iskele ve bazar bulunduğu ortaya konulmaya çalışıldı.

Anahtar Kelimeler

Yoros, Beykoz, Çift, Buğday, Kovan, Ganem, Balık, Kendir, İskele, Bazar.

Giriş

Osmanlı Türklerinden önce Anadolu Selçuklu Türklerinin 1078'te Üsküdar'a kadar gelerek Boğaz'da çadırlarını kurdukları ve Üsküdar'a kadar olan bölgelerde rahatlıkla dolaştıkları bilinmektedir¹. Nitekim 1260'lı yıllarda bölgeye gelerek bazı köyler kurup buralara yerleştikleri Ali Bahadır

* Makalenin geliş tarihi: 09.04.2022 / Kabul tarihi: 21.06.2022

** Doç. Dr., Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, mhobostan@marmara.edu.tr, (Orcid ID: 0000-0003-3498-0142).

¹ Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1984, s. 55.

örneğinden ortaya çıkmaktadır². Osmanlı Türklerinin 1305 yılında Yoros Kalesi'ni Şile Kalesi ile birlikte ele geçirdikleri ancak burada fazla tutunamadıkları, Boğaz ve Yoros dâhil olmak üzere bütün Anadolu yakasını 1329'dan sonra hâkimiyet altına aldıkları anlaşılmaktadır³.

1351-1402 yıllarında Yoros dâhil Üsküdar ve yöresi Osmanlı Türklerinin kontrolünde bulunmakla beraber, 1348'den sonra Yoros'un kısa bir süre Cenevizliler'in hâkimiyetine girdiği, 1391'de Yıldırım Bâyezid'in Kocaeli'nden karadan kalabalık bir kuvvetle Yoros Kalesi'ni tekrar aldığı ve Yahşi Bey'i buradan Şile Kalesi'ni almaya gönderdiği kaydedilmektedir⁴. Yıldırım Bâyezid'in Yoros Kalesi'ni üs olarak kullanarak Anadolu Hisarı'nın yapımına başladığı⁵ ve hisar inşaatının 1396'da tamamlandığı anlaşılmaktadır⁶. 1399'da Bizans'a yardım etmek için Batı Avrupa'dan Boğaz'ın Karadeniz'e açılan kapısı olan Yoros ve Riva'ya kadar gelen Mareşal Boucicaud komutasındaki paralı askerler Türklerin elinde bulunan Yoros Kalesi'ne saldırmaya cesaret edemeyerek, sadece kalenin eteğindeki köyü yaktıktan sonra geri çekilmek zorunda kalmışlardır⁷. Yıldırım Bâyezid Han'ın Anadolu Hisarı'nı ve Yoros Kalesi'nde bir cami yaptırması⁸ ve Mareşal Boucicaud komutasındaki paralı askerlerin Yoros Kalesi'ni ele geçirememeleri, Türklerin bütün Anadolu yakasını hâkimiyetlerinde bulundurduklarının açık delili olarak değerlendirilmektedir⁹. 1402'deki

² M. Feridun Emecen, "İstanbul Boğazı Önlerinde İlk Türk Yerleşmesine Bir Örnek: Ali Bahadır Köyü (Beykoz)", *Journal of Turkish Studies: Türklük Bilgisi Araştırmaları*, Sayı 39, Harvard 2013, s. 411.

³ Halil İncalcık, "Açılış Konferansı", *Üsküdar Sempozyumu I (23-25 Mayıs 2003)-Bildiriler I*, İstanbul 2004, s. 11-13; İncalcık, "Aydos Kalesi Kocaeli Fethi'nde Kilit Noktadır", *Aydos Kalesi ve İstanbulun Fethi Sempozyum Bildirileri (28 Mayıs 2011)*, İstanbul 2012, s. 15.

⁴ Âşıkpaşaoğlu, *Âşıkpaşaoğlu Tarihi*, Yay. N. Atsız. İstanbul 1970, s. 72.

⁵ Semavi Eyice, "Yoros Kalesi", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, VII, İstanbul 1994, s. 534.

⁶ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi 1*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1982, s. 291-292.

⁷ Eyice, "Yoros Kalesi", s. 534; Eyice, "Fetihden Önceki Üsküdar", *Üsküdar Sempozyumu I (23-25 Mayıs 2003)-Bildiriler I*, İstanbul 2004, s. 19.

⁸ Evliya Çelebi b. Derviş Mehmed Zillî, *Evlîyâ Çelebi Seyahatnâmesi I*, Yay. Robert Dankoff-Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, İstanbul 2003, s. 225.

⁹ Eyice, "Fetihden Önceki Üsküdar", s. 19.

Ankara bozgunundan sonra yörenin tekrar Bizanslıların hâkimiyetine geçtiği anlaşılmaktadır¹⁰.

1420'de Çelebi Mehmed zamanında İstanbul'un Anadolu yakası tekrar Türklerin eline geçti ve 1424'te Bizans'la yapılan anlaşma gereği Karadeniz sahilindeki bütün yerler, Üsküdar, Yoros ve çevresi Osmanlılara bırakıldı¹¹.

İstanbul'un fethinden çok önce Üsküdar bölgesinin yanı sıra Yoros ve çevresinde de Türklerin hâkimiyetlerini sürdürdükleri tahrir ve vakıf kayıtlarından ortaya çıkmaktadır. Nitekim Fatih Sultan Mehmed Han dönemine ait bir Tahrir Defteri'nde Yoros'a tâbi Depeevran (Depeviran) köyünün "*Hüdavendigâr zamanında Musa yeri*" olduğu belirtilmektedir. Yine Fatih dönemine ait bir Vakıf Defteri'nde de Yoros "*vilâyeti*" vakıf kayıtları içinde Hacılı mezrasının Fakih Ahmed oğlu Hızır Fakih'in bir çiftlik vakıf yeri olduğu ve buranın Murad Bey tarafından Hızır Fakih'e verildiği kaydedilmektedir. 1523 tarihli bir başka Vakıf Defteri'nde adı gecen vakıf mezrasının Hacılı köyüne tâbi olduğu ve Murad Bey'den kasıt Gazi Hüdavendigâr olduğu ortaya çıkmaktadır. Yine Hacılı köyü kayıtları içinde yer alan Yusuf adlı kişinin mülkü olan çiftliği Sultan Murad bin Mehmed Han'ın hükmü ile kendisine verildiği belirtilmektedir. 1523 tarihli Vakıf Defteri'nde Ali Bahadır köyü kayıtları içinde yer alan İbrahim Fakih vakfına ait Hacı Halil adlı çiftliğin İbrahim Fakih veled-i İdris Fakih'e Gazi Murad Han, Bâyezid Han, Sultan Mehmed Han ve Murad Han'ın mukarrernâmeleri ile verildiği kaydedilmektedir. Bu kayıtlar Anadolu Hisarı inşa edilmeden Yoros'a tâbi Depeviran, Hacılı ve Ali Bahadır adlı köylerin Türkler'in hâkimiyetinde olduğunu göstermektedir. Yine Yoros'a tâbi Taşoğlu köyünün "*kadılar yeri*" olduğunun belirtilmesi bölgedeki Türk hâkimiyetinin Yoros bölgesinde geniş bir alana yayıldığı delili olarak değerlendirilmektedir¹².

Yoros, Fatih dönemi tahririnde "*vilâyet*" olarak kaydedilmekte ve kadısının bulunduğu belirtilmektedir. Yoros kadısına Taşoğlu köyünün tımar geliri tahsis edilmiş olup, bu köyün "*kadılar yeri*" olduğu

¹⁰ Mehmet Nermi Haskan, *Yüzyıllar Boyunca Üsküdar I*, İstanbul 2001, s. 30.

¹¹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi 1*, s. 372, 399.

¹² M. Hanefi Bostan, "Fatih Döneminde Yoros (Beykoz) Kazası", *Beykoz 2020 Sempozyumu Tebliğler Kitabı*, İstanbul 2021, s. 874.

kaydedilmektedir¹³. Yoros, XVI ve XVII. yüzyıllarda idarî-askerî yönden (dirlik yönünden) Kocaeli (İznikmit-İzmit) sancağına bağlı kaza statüsünde bir idarî birimdir. İdari-kazaî yönden kadı tarafından yönetildiği ve hatta kadısı olduğu belirtilmekle beraber, sicil ve ahkâm kayıtları ile bazı kaynak eser ve araştırmalardan Üsküdar kadılığına tâbi bir naib tarafından kazaî işlerinin yürütüldüğü anlaşılmaktadır. Üsküdar kadılığı, İstanbul'un bilâd-ı selâse (Galata, Üsküdar, Eyüp) olarak anılan kadılıklarından biri idi. Dolayısıyla Üsküdar ve çevresi idarî-kazaî yönden İstanbul'a bağlı bulunmaktaydı. Üsküdar kadısının beş naibi vardı. Bunlar Anadolu Kavağı (Yoros), Gebze, Şile, Kartal ve Pendik idi. Üsküdar kadılığına bağlı nahiyeye diye tabir edilen kazalarda görev yapan kadı naiblerinin kadı yetkisi kullandıkları ifade edilmektedir. Sicil kayıtlarında Yoros kadısı ve kazası istilahlarının kullanılmasının bu yetkiden kaynaklandığı düşünülmektedir¹⁴.

Fatih zamanında Yoros (Beykoz) Kazası'nda toplam 31 köy iskân birimi, Hacılı ve Samandıra adlı iki mezra, Yoros ve Yenice/Yenihisar (Anadoluhisarı) kaleleri bulunmaktaydı¹⁵. Bu dönemde Yoros Kazası'nda kale görevlileri ile birlikte yaklaşık 2300 kişiden teşekkül eden bir nüfus yaşamaktaydı¹⁶. Kalelerde askerî görevlilerin dışında bir nüfusun ikamet edip etmediğine dair bir bilgiye ulaşılamadı. Ancak 1526 tarihli bir sicil kaydında Yoros Kalesi'nde Koca Ali mahallesinin varlığı¹⁷ ve 1531 tarihli bir sicil kaydında da burada bir bezazistanın bulunması¹⁸ sivil yerleşime açıldığını göstermektedir. Yine 1561 tarihli tahrir kayıtlarında Yenice kalesinde "mahalle-i Cami-i Atik Sultan Mehmed Han" ile "mahalle-i Kadı Asker"

¹³ Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivi (= BOA), *Tahrir Defteri* (= TD), nr. 1160, s. 104, 109.

¹⁴ M. Hanefi Bostan, "XV., XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Yoros (Beykoz) Kazasında İskân Yerleri ve Nüfus", *Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi Bildirileri IV*, Ankara 2016, s. 119.

¹⁵ BOA, TD 1160, s.104-121, 278.

¹⁶ M. Hanefi Bostan, "Fatih Döneminde Yoros (Beykoz) Kazası", s. 878.

¹⁷ *İstanbul Kadı Sicilleri-Üsküdar Mahkemesi (=İKS-ÜM) 5 Numaralı Sicil (H. 930-936/M. 1524-1530)*, Yay. Haz. Yasemin Dağdaş-Zeynep Berktas, İstanbul 2010, s. 282.

¹⁸ Hamide Göktas, *Şerhiye Sicilleri Üsküdar Kadılığı 7. Defter (H.936-937-938)*, Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arşivcilik Bölümü - Lisans tezi, İstanbul: t.y., s. 71.

adlı iki mahallenin varlığı¹⁹ buranın da Fatih zamanında sivil yerleşime açıldığını düşündürmektedir.

Yoros Kazası'nda 1520-1523 yıllarında 31 köy iskân birimi, iki mezra, Yoros ve Yenice/Yenihisar (Anadoluhisarı) kalelerinde yaklaşık 3100 kişilik bir nüfusun yaşadığı hesaplanmaktadır²⁰. 1530 yılında toplam 32 köy, 2 nef, 3 mezra ve 1 zaviyede yaklaşık 3350 kişi²¹, 1561 yılında 2 nef, 41 köy, 4 mezra ve 1 zaviyede yaklaşık 5260 kişi²², XVII. yüzyılın ilk çeyreğinde de 2 nef, 42 köy, 4 mezra ve 1 zaviye bulunduğu ve bu yerleşim yerlerinde yaklaşık 4550 kişilik bir nüfusun ikamet ettiği tahrir kayıtlarından ortaya çıkmaktadır²³. XV., XVI. ve XVII. yüzyıllarda Yoros Kazası'nda yaşayan nüfusun tamamı Müslüman Türklere oluşmaktaydı.

XV., XVI. ve XVII. yüzyıl tahrir kayıtlarında adı geçmeyen Beykoz, 1526 tarihli sicil kayıtlarında "Beykozu" imlasıyla bir köy iskân birimi olarak yer almaktadır²⁴.

Yoros Kazası'nın Fatih dönemindeki iskân birimleri değerlendirildiğinde kazanın sınırları içinde bugünkü Beykoz ve Çekmeköy ilçelerinin tamamı, Ümraniye ilçesinin Yukarı Dudullu ve çevresi, Pendik ilçesinin Kurtdoğmuş ve çevresi ile Şile ilçesinin Kurna köyü ve çevresinin yer aldığı tespit edilmekte ve dolayısıyla kazanın geniş bir coğrafî alandan oluştuğu ortaya çıkmaktadır.

XV., XVI. Ve XVII. Yüzyıllarda Yoros Kazasının İktisadî Durumu

Fatih Sultan Mehmed zamanında Yoros Kazası'nda yaşayan halk, geçimini tarım ve hayvancılık yanında balıkçılık ve odunculuk yaparak sağlamaktaydı²⁵. XVI. ve XVII. yüzyıllarda da halkın tarım, hayvancılık, balıkçılık, odunculuk ve ticaret yaparak geçimini sağladığı tahrir

¹⁹ BOA, TD, nr. 436, s. 402-404.

²⁰ M. Hanefi Bostan, "Yoros (Beykoz) Kazasında İskân Yerleri ve Nüfus", s. 120-122.

²¹ BOA, TD, nr. 438, s. 795-797.

²² BOA, TD, nr. 436, s. 402-437; Tapu Kadastro – Kuyud-ı Kadime Arşivi (= TK. KKA), TD, nr. 579, s. 93b-95a, 100a-103a.

²³ BOA, TD, nr. 733, s. 216-236, 330-333; TK. KKA, TD, nr. 49, s. 266b-280b.

²⁴ İKS-ÜM 5, s. 210.

²⁵ M. Hanefi Bostan, "Fatih Döneminde Yoros (Beykoz) Kazası", s. 880-881, 884-885.

kayıtlarından tespit edilmektedir. Yoros (Beykoz) Kazası'nda yaşayan halkın bir bölümü ifa ettiği görev karşılığı bütün veya bir kısım vergilerden muaf bulunurken, önemli bir kısmı da işlediği toprak miktarı ölçüsünde örfî vergi (resim) ve topraktan elde ettiği ürün miktarı karşılığında da şer'î (öşür) vergileri vermekteydi. Bu tahrir verilerine dayanarak kazanın iktisadî potansiyelini tespit etmek mümkündür.

1. Raiyyet Rüsûmu

XV., XVI. ve XVII. yüzyıllarda Yoros Kazası'nda yaşayan halktan raiyyet rüsûmu olarak çift, ekinlü bennak, bennak, mücerred, cerayim, arusiyye, bâd-ı hevâ, deştânî, tapu-yi zemin, yaylak, otlak, ganem ve kışlak gibi vergiler alınmaktaydı.

a. Çift Resmi

Halktan alınan raiyyet rüsûmu kalemleri içinde çift resmi önemli bir yere sahip bulunmaktaydı. Nitekim 1453-1458 yılları arasında yapıldığı düşünülen tahrir kayıtlarına göre Yoros Kazası'nda 316 çift sahibi hane ve 104 çifti olmayan hane bulunmaktaydı. Bu verilere göre, halkın %75'inin çiftlik sahibi olduğu tespit edilmektedir. Bunlardan çift resmi olarak "kulluk" vergisi alındığı ortaya çıkmaktadır. Çift (kulluk) resminin XV. yüzyılın ortalarına kadar 22 akçe olarak alındığı²⁶ ve Fatih'in bu vergiyi 1458 yılında Anadolu'da %50 oranında artırdığı belirtilmektedir²⁷. Yoros Kazası'nda kulluk (çift) resmi diğer vergilerle birlikte yazıldığından bu verginin hane başına kaç akçe olarak alındığının tespiti güçleşmektedir. Bununla beraber Göllü köyünde bu vergi müstakil olarak yazılmış ve dört çift haneye karşılık 25 akçe alındığı görülmektedir²⁸. Bu da hane başına tımarlı sipahi için çift resmi olarak 6,25 akçe alındığını göstermektedir. Nitekim diğer köylerdeki vergi kayıtları incelenmiş ve hiçbir iskân biriminde alınan çift resminin 22 akçeye karşılık gelmediği tespit edilmiştir. Bu durum muhtemelen çift vergisinin bir kısmı tımarlı sipahiye, bir kısmının da sancakbeyi ve zaim

²⁶ Feridun Emecen, "Çift Resmi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 8, İstanbul 1993, s. 309.

²⁷ Halil İnalçık, "Osmanlılar'da Raiyyet Rüsûmu", *Bellekten*, XXIII/92, Ankara 1959, s. 585, 586.

²⁸ BOA, TD, nr. 1160, s. 120.

verildiğini düşündürmektedir. Nitekim Anadolu'da bazı sancaklarda bu tür uygulamaların olduğu belirtilmektedir²⁹.

Yoros Kazası'nda 316 çift haneye karşılık halkın tasarrufunda 311 adet, Hacılı mezrasında bir ve Samandıra mezrasında yarım olmak üzere toplam 312,5 adet çiftlik bulunmaktaydı. Kaza dâhilindeki çiftlik sayısı bunlarla sınırlı değildir. Nitekim tahrir kayıtlarından kaza sınırları içinde tımarlı sipahilere "kılıç yeri" olarak verilen ve bunlar tarafından işletilen³⁰ 35 adet hassa çiftliklerinin olduğu görülmektedir³¹. Toplam çiftlik sayısının 347,5 adet olduğu ortaya çıkmaktadır. Akviran, Ali Bahadır ve Kozluca köylerinde tımarlı sipahiye verilen çiftlik kaydı bulunmamaktadır. Kabakoz köyünde iki hassa çiftlik kaydı yer almaktaydı.

Tımar sistemi (askerî) yönden Kocaeli Sancağı'na bağlı olan Yoros (Beykoz) kazası, bu sancağın kanunlarına göre idare ediliyordu. Kocaeli Sancağı Kanunu'na göre; çift tasarruf edenlerden 33 akça, yarım (nısf) çiftlerden 17 akça, rub'dan (dörtte bir oranında çifti olandan) 8 akça vergi alınmaktaydı. 3 akça ile 12 akça arasında vergi alınabilecek toprağı olanlar ekinli bennak olarak değerlendirilmekte ve bunlardan 12'şer akça alındığı belirtilmektedir. Eğer halkın hiç yeri yoksa ve evli ise bunlardan 9'ar akça resm-i bennak alınır ve yeri olmayan mücerreden (yetişkin bekârdan) 6'şar akça resm-i mücerred vergisi alındığı kaydedilmektedir. Mücerred olup elinde yeri olandan hem mücerred resmi ve hem de tuttuğı yerin resmi alınmaktaydı. "Hariçten ekenler" şeklinde kaydedilenler raiyyet değildir, onlar başka köylerin reayasıdır ki burada ziraat ederler³².

b. Diğer Raiyyet Rüsümü Kalemleri

Halktan alınan diğer raiyyet resimleri ise arûsiyye ve cerâyim ya da bâd-ı hevâ olarak adlandırılan vergiler ile deştânî, tapu-yi zemin, yaylak, otlak, ganem ve kışlak vergileridir. Arûsiyye ve cerâyim resimleri zuhurata bağlı olduğu için, bunların önceden ne kadar bir yekûne ulaşacaklarını tespit et-

²⁹ Halil İnalçık, "Osmanlılar'da Raiyyet Rüsümü", s. 585.

³⁰ Halil İnalçık, "Çiftlik", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 8, İstanbul 1993, s. 314.

³¹ BOA, TD, nr. 1160, s. 104-121.

³² Ömer Lütfi Barkan, *XV. ve XVI. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğu'nda Zirai Ekonominin Hukuki ve Mali Esasları-Kanunlar I*, İstanbul 1943, s. 33.

mek mümkün değildir. Nitekim bir köyde bir yıl içinde kaç kız ve dulun evleneceğini, kaç kişinin suç işleyeceğini ve suç nevilerinin ne olacağını önceden tespit imkânı bulunmamaktadır. Adı geçen vergiler bu nedenle tahrirlere tahminî rakamlar olarak kaydedilmiştir. Resm-i arûsiyye, evlenen kız ve dullardan alınan gerdek resmidir. Resm-i cerâyim ise halk arasında meydana gelen her çeşit kavga, yaralama, adam öldürme ve benzeri suçlardan alınan vergidir. Zuhurata bağlı, yani arızı vergiler bâd-ı hevâ olarak da anılmaktadır.

Deştânîye gelince; bu vergi de zuhurata bağlı bir vergi olup, zamanla düzenli vergilerden biri haline gelmiştir. Bu vergi önceleri herhangi bir şahsın at ve davarının başkasının ekinine girdiğinde ödediği para cezası iken, sonraları tarla, bağ, bahçe gibi ekili ve dikili alanları hayvanların ziyanından ve hırsızlardan korumak için tutulan kır bekçisine verilen düzenli bir vergi haline gelmiştir.

Zemîn öşrü ise, zemîn adıyla kaydedilen toprak parçalarını aynı köyden veya başka köylerden gelip tasarruf eden kişilerden alınan vergidir. Topraklı hâne sahipleri başka yere ticaret amacıyla veya başka sebeplerden dolayı gittiklerinde toprakları boş kalmaktaydı. İşte bu topraklara zemîn adı verilmekteydi.

Resm-i tapu-yi zemin vergisi, bir zemin vergisi olmadığı için zemin öşrü ile birlikte değerlendirilmemiştir. Bu vergi, herhangi bir sebep ile boş kalan toprakların sipahi veya vakıf mütevellisi tarafından bir başka çiftçiye tapuya, tapu resmi mukabilinde verilmesi hadisesidir. Tapu resmi, toprağın peşin kirası değil, toprağın tasarruf hakkının satın alınması ile ilgilidir. Bu vergi her yıl değil, toprak tapuya alındığı zaman bir defaya mahsus olarak verilir. Kışlak resmi ise bir sipahinin toprağına geçici bir süre için, genellikle hayvan sürüleri ile kışlamak üzere, gelen fakat ziraatla uğraşmayan kimselerden alınan vergidir.

c. Fatih Döneminde Yoros (Beykoz) Kazasında Halktan Alınan Raiyyet Resimleri

Fatih zamanında Yoros Kazası'nda halktan raiyyet rüsumu olarak kulluk (çift) resmi alınmaktaydı. Bu dönemde bir çiftlikten alınan verginin ne kadar olduğu tespit edilemediği gibi, toplam alınan kulluk resminin yekûnunu da hesaplamak mümkün değildir. Nitekim kulluk (çift) resmi herhangi bir ayırım yapılmadan diğer vergi kalemleri ile birlikte yazılmıştır.

Yoros'ta kulluk resminin dışında raiyyet vergisi olarak koyun, kışlak ve bâd-ı hevâ vergileri alındığı tespit edilmektedir³³. Bu resimler de kulluk resmi gibi diğer vergilerle birlikte kaydedildiğinden kaç akça olduklarını tespit etmek mümkün olamamaktadır.

Fatih dönemine ait 1160 ve 40 numaralı tahrir kayıtlarında yer alan bilgilere göre Yoros Kazası'nda Hacılı ve Samandıra mezzraları vakıf statüsündeki yerlerdi. Hacılı mezzarası bir çiftlik yerden oluşmakta ve burası Ahmed Fakih'in oğlu Hızır Fakih'in vakfıydı. Bu dönemde vakıf, oğulları Ömer Fakih, Hüseyin Fakih ve İsa Fakih'in tasarrufunda bulunmaktaydı. Samandıra mezzarası olarak kayıtlarda yer alan yarım çiftlik yer, Hayrettin ve Süleyman adlı şahısların vakıf yeri olup "*vakf-ı evlattır*"³⁴

---

³³ M. Hanefi Bostan, "Fatih Döneminde Yoros (Beykoz) Kazası", s. 880, 884-885.

³⁴ BOA, MAD, nr. 1160, s. 278; BOA, Ali Emiri Tasnifi, nr. 40, s. 7a.

Tablo 1: Fatih Döneminde Yoros (Beykoz) Kazasında Vergi Alınan Kalemler

KÖY YERLEŞİM BİRİMLERİ	Kettaan, kulluk, kovan ve değirmen	Koyun, kovan, kulluk ve değirmen	Değirmen, kovan ve kulluk	Kettaan tohumu, değirmen, koyun ve kovan	Bad-ı heva ve ıstiridiye	Kışla resmi ve koyun hakkı	Kettaan,galle, kulluk ve kovan	Kulluk ve kovan	Galle, koyun ve kulluk	Kulluk, kovan, değirmen ve göl sazlığı	Kettaan, kovan, kulluk, koyun ve değirmen	Ulufe hâssından yeksal	Kulluk, kovan ve gayr-ı hâsil	Kettaan, kulluk ve değirmen	Galle, kulluk, kovan ve göl sazlığı	Galle, kulluk ve kovan	Kettaan, kulluk ve kovan	Kettaan, kovan, kulluk ve gayr-ı hâsil	Kettaan, kovan, kulluk ve koyun	Galle, Kettaan,kulluk ve kovan	Kettaan tohumu, kovan, kulluk, sazlık ve kovan	Kettaan, kulluk, kovan ve yemiş	Galle ve gayri	Değirmen ve kulluk	Kulluk	Galle	Odun işkelesi	Hâsil	
Akviran	0	210	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	530	0	740	
Ali Bahadır	0	0	0	0	100	305	0	0	128	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	533	
Atuk (Ayuk)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	93	0	41	0	134	
Ayvalu	161	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	410	0	571	
Azizoğlucık	0	0	0	0	0	0	309	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	309	
Çavuşlu	0	0	75	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	175
Çıldırı	0	0	0	296	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	345	0	641
Çubuk	0	0	0	0	0	0	0	82	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	365	0	447
Deresekili	1468	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1300	1000	3768
Depeevran	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	182	0	0	0	0	0	0	0	0	0	762	0	944
Depesekili	0	0	0	0	0	0	0	0	0	113	0	360	0	0	200	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	205	0	878
Demirciler	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	110	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	395	0	505
Esencekölü	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	220	0	0	0	0	0	0	0	540	0	760
Göllü	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	25	534	0	559	

d. 1523'te Yoros'ta Halktan Alınan Raiyyet Rüsûmu

XVI. yüzyılda Yoros Kazası'na tâbi yerleşim birimlerinden bahseden ilk tahrir 1523 (H. 929) tarihli bir vakıf defteridir. Vakıf defterinde yer alan kayıtlara göre kaza dâhilindeki beş köyden söz edilmektedir. Bu köyler; Ali Bahadır, Çubuklu, Dereseki, Hacılı ve Kutludoğmuş'tur. Hacılı adlı iskân birimi Fatih dönemi kayıtlarında mezra, 1523 tarihli kayıtlarda köy¹, 1530 yılında köy adı zikredilmeden buraya bağlı Ahmed Fakih oğlu Hızır Fakih mezrası², 1561 ve 1600-1624 tarihli kayıtlarda köy olarak geçtiği görülmektedir³. 1523 yılında Hacılı köyü kayıtları içinde bir mezra bulunmakta ve bu mezra iki çiftten oluşmaktaydı. Burası Ahmed Fakih oğlu Hızır Fakih'in vakıf yeridir. Bu mezra Murat Hüdavendigâr'dan vakıftır. Yine Hacılı köyü kayıtları içinde kaydedilen bir çiftlik yer Yusuf adlı kişinin mülkü olduğu ve buranın kendisine Sultan Murad bin Mehmed Han'ın hükmü ile verildiği kaydedilmektedir. 1523 tarihli Hacılı köyü vakıf kayıtları içinde zikredilen Derviş Mehmed zaviyesi⁴, XVII. yüzyılın ilk çeyreğine ait kayıtlarda Ali Bahadır köyüne ait vakıf kayıtlarının hemen altında zikredilmektedir⁵. Bu durum adı geçen iki köyün birbirine yakın olduğunu düşündürmektedir. Derviş Mehmed tarafından bina edilen zaviyenin Mehmedköy⁶ olarak anılan Akbaba köyündeki⁷ Akbaba zaviyesi olduğu kuvvetle muhtemeldir. XVI. yüzyılda Umur Derviş Zaviyesi olarak anılan zaviyenin zaviyedarı Derviş Mehmed'in oğlu Umur Derviş'tir⁸. XVIII. yüzyılda Yuşadağı'nın sol tarafında yer aldığı belirtilen Umuryeri köyü⁹ ile XVI. yüzyıl kadı sicillerinde adı geçen Umurlu köyü aynı köy olmalıdır. Bu köyün adını Umur Derviş zaviyesinden aldığı düşünülmektedir.

¹ BOA, MAD, nr. 22, s. 111.

² BOA, TD, nr. 438, s. 797.

³ TK. KKA, TD, nr. 579, s. 101b; BOA, TD, nr. 733, s. 596.

⁴ BOA, MAD, nr. 22, s. 111.

⁵ BOA, TD, nr. 733, s. 596-597.

⁶ BOA, TD, nr. 438, s. 796.

⁷ Ünver Oral, *İlçemiz Beykoz*, İstanbul 2002, s. 80; İnci Çağlayan, "Sosyal ve Kültürel Yönleriyle Beykoz'un Tarihçesi", *Beykoz İlçesi Çevre Sorunları Sempozyumu (6-7 Haziran 1998)- Bildiriler Kitabı*, İstanbul 1998, s. 60.

⁸ BOA, MAD 22: 111; BOA, TD 733: 597

⁹ P. Ç. İnciyan, *18. Asırda İstanbul*, Trc. Hrand D. Andreasyan, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul 1976, s. 126.

Dereseki köyü, Yavuz Sultan Selim'in İstanbul'da bulunan imaret ve mescidinin vakıf köylerindedir. Bu köyle birlikte Çubuklu köyü halkı II. Bâyezid tarafından Boğazkesen Kalesi'nde bulunan toplara "*yasdıklık ve kundaklık*" ağaç kesip götürüp ve karlı yolları temizlemekle görevlendirildikleri ve bu görevlerinin Sultan Süleyman tarafından da yenilediği belirtilmektedir. Bunlar belirtilen görevleri karşılığında avarız vergilerinden muaf tutulmuşlardır¹⁰.

Kutludoğmuş köyünün vergi geliri, Sultan II. Bâyezid tarafından Kıssahan Hacı Muslihiddine, Samandıra köyünde inşa ettiği kervansarayın ve Taşköprü'de yaptırdığı kaldırım ve köprüünün ve Sarısu üzerinde yaptırdığı üç köprüünün tamiri için kendisine ve ölümünden sonra evlatlarına tevliyet üzere vakf etmiştir. Köy halkı avarızdan muaf tutulmuştur¹¹.

Ali Bahadır köyü kayıtları içinde geçen çiftlik Emir Hacı yeri olup *arz-ı mevat*dandır. Bir çiftlik yerden oluşmakta ve vakfiyet üzere I. Süleyman tarafından Ali Fakih adlı kişiye verildiği belirtilmektedir. Aynı köyün kayıtları içinde yer alan İbrahim Fakih vakfına ait Hacı Halil adlı çiftliğin İbrahim Fakih veled-i İdris Fakih'e, Gazi Murad Han, Bâyezid Han, Sultan Mehmed Han ve Murad Han'ın mukarrer-nâmeleri ile verildiği kayıtlardan ortaya çıkmaktadır¹².

1523 yılında Yoros kazasında sadece 5 köyün bulunduğunu söylemek mümkün değildir. Nitekim bu beş köyün vakıf köyleri ya da topraklarının bir bölümü vakıf arazisi olduğu için Vakıf Tahrir kayıtlarında yer almışlardır. Bunların dışında Yoros Kazası'nda çok sayıda köy olduğu Fatih dönemi tahrir kayıtlarından (Ağevran (Akviran), Ali Bahadır, Atuk (Ayuk), Ayvalı, Azizoğluluköy, Çavuşlu, Çıldırı, Çubuk, Deresekili, Depeviran, Depesekili, Demirciler, Esenceköy, Göllü, Göllü ve diğer Hüseyinlü, Hüseyinlü, İne Hocalı, İsacılar, İzzetinköy, Kabakoz, Kılıçlı, Kozluca, Kurna, Kutludoğmuş (Kurtdoğmuş), Küçüksulu, Mancılıkı (Mancınık), Öğümce, Sarucabayrak (Dudullu - Çepni), Taşoğlu, Tunrulpınarı, Yeniceköy köyleri ile Hacı ve Samandıra mezraları)¹³, 1513-1529 tarihli Üsküdar Sicilleri'nden (Demircili, Depeviran, Dereseki(li), İshaklı, Ağvıran (Akviran), Yenice,

¹⁰ BOA, MAD, nr. 22, s. 107.

¹¹ BOA, MAD, nr. 22, s. 119-110.

¹² BOA, MAD, nr. 22, s. 111.

¹³ M. Hanefi Bostan, "Fatih Döneminde Yoros (Beykoz) Kazası", s. 876.

Davutlu (Davutoğlu), Kanlıcak (Kanlıca), Depesekili, Ayvalı, Çavuşlu, Çubuklu, Karakiraz, Koçullu, Esenceli, Kavaklı, Beykozu, Yoros, Dudullu (Sarılı), Küçük Dudullu köyleri ile Yoros'a tabi Koca Ali mahallesi ile Yenihisar adlı yerleşim birimlerinin bulunduğu)) ortaya çıkmaktadır¹⁴.

XVI. ve XVII. yüzyıl Tahrir Defteri kayıtlarında adı geçmeyen Beykoz'un aslında bir köy olduğu 1526 tarihli sicil kayıtlarında "*karye-i Beykozu*" imlasiyle yazılmasından ortaya çıkmaktadır. Yine Yoros Kazası'nın merkezi konumunda olan Yoros'un ilk başta köy statüsünde olduğu, 1526 yılından itibaren kasaba şeklinde geliştiği buraya tâbi Koca Ali mahallesinin varlığından ve 1531 tarihli bir sicil kaydından burada bir bezazistanın bulunmasından anlaşılmaktadır¹⁵.

1523'te Yoros (Beykoz) Kazası'ndaki Çubuklu ve Hacılı köyü dışındaki üç vakıf köyünden raiyyet rüsumu olarak çift, ekinli bennak, bennak, mücerred, bâd-ı hevâ vergileri alındığı tespit edilmektedir. Bu tarihte vakıf köyleri içinde çift resmi en çok Dereseki köyünden, en az da Ali Bahadır köyünden alındığı görülmektedir. Ekinli bennak, bennak, mücerred ve bâd-ı hevâ vergileri Dereseki ve Kutludoğmuş köylerinden alınırken, Ali Bahadır köyünden alınmamaktaydı. Dereseki köyünde bulunan üç kıta hassa çiftlikten yılda 100 akça vergi alınırken, Kutludoğmuş köyünde bulunan beş kıta hassa çiftliklerle ilgili vergi hâsılı yazılmamıştır. Üç köyün yıllık vergi toplamı 7110 akçadan oluşurken, bu verginin 2673 akçasını (%37.59'unu) halktan alınan raiyyet rüsumu teşkil etmekteydi.

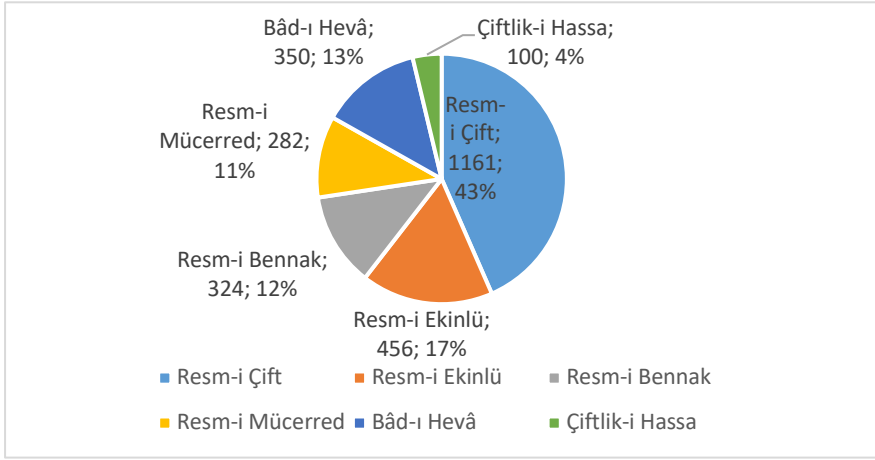
Tablo 2: 1523'te (H. 929) Yoros Kazasında Vakıf Köylerinden Reayadan Alınan Vergiler

YERLEŞİM YERLERİNİN ADLARI	Resm-i Çift	Resm-i Ekinli	Resm-i Bennak	Resm-i Mücerred	Bâd-ı Hevâ	Çiftlik-i Hassa		Vergi (Hâsıl) Yekünü
						Kıta	Hâsıl	

¹⁴ M. Hanefi Bostan, "Yoros (Beykoz) Kazasında İskân Yerleri ve Nüfus", s. 122.

¹⁵ M. Hanefi Bostan, "Yoros (Beykoz) Kazasında İskân Yerleri ve Nüfus", s. 122.

Dereseki	748	216	279	150	200	3	100	4650
Çubuklu	0	0	0	0	0	0	0	0
Hacılı	0	0	0	0	0	0	0	0
Kutludoğmuş	263	240	45	132	150	5	0	2310
Ali Bahadır	150	0	0	0	0	0	0	150
TOPLAM	1161	456	324	282	350	8	100	7110

Çizelge 1: 1523'te Yoros Kazasına Tabi Üç Vakıf Köyünde Alınan Raiyyet Vergisinin Dağılımı

e. 1561 Yılında Göre Yoros Kazasında Halktan Alınan Raiyyet Vergisi

1561 yılı tahrir kayıtlarından Yoros (Beykoz) Kazası'na tâbi iskân birimleri içinde bulunan Yenice Kalesi nefsindeki iki mahalleden sadece Kadiasker mahallesinden raiyyet rüsumu olarak bâd-ı hevâ ve deştânî vergileri alındığı tespit edilmektedir. Bu tarihte mahallenin toplam 1301 akçalık vergi toplamının 107 akçasını (%8.22'sini) raiyyet vergisi teşkil etmekteydi. Cami-i Atik Sultan Mehmed Han Mahallesi'nin bu tarihte raiyyet rüsûmu kaydedilmediği gibi vergi hâsılı da yazılmamıştır¹⁶.

1561'de Yoros Kazası bağlı iskân birimlerinde yaşayan halktan raiyyet rüsûmu olarak toplam 19.651 akça alınmaktaydı. Bunun 8.779 akçasını

¹⁶ Bk. Tablo: 3.

(%44.67'sini) çift resmi, 4.330 akçasını (%22.03'ünü) ekinli resmi, 1.824 akçasını (%9.28'ini) bennak resmi, 1.512 akçasını (%7.69'unu) mücerred resmi, 2.197 akçasını (%11.18'ini) bâd-ı hevâ resmi, 389 akçasını (%1.97'sini) deştânî vergisi, 100 akçasını (%0.50'sini) zemin resmi, 20 akçasını (%0.10'unu) otlak resmi ve 500 akçasını (%2.54'ünü) da kışlak resmi teşkil etmekteydi.

Tablo 3: 436 ve 579 numaralı Tahrir Defterine Göre 1561 Yılında Yoros (Beykoz) kazasında Halktan Alınan Raiyyet Vergileri

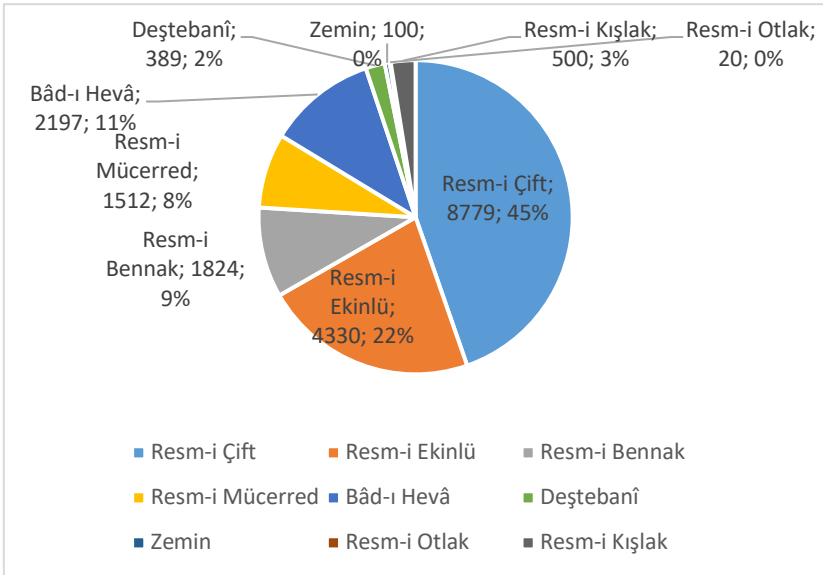
YERLEŞİM YERLERİNİN ADLARI		Resm-i Çift	Resm-i Ekinli	Resm-i Bennak	Resm-i Mücerred	Bâd-ı Hevâ	Deştânî	Zemin	Resm-i Otlak	Resm-i Kışlak	Hâsıl
NEFS-İ KALA-İ YENİCE											
1	Câmi-i Atık-ı Sultân MehmedMahallesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2	Kadıasker Mahallesi	0	0	0	0	100	7	0	0	0	1301
KÖYLER											
1	Akviran-ı Büzürk	170	204	18	36	100	12	0	0	0	2237
2	Akviran-ı Küçük	61	24	18	12	15	5	0	0	0	703
3	Alibahadır	262	72	81	30	50	10	0	0	0	1203
4	Ayvalu	309	180	36	60	80	15	0	0	0	4079
5	Çubuklu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6	Çavuşlu	148	12	0	0	10	3	0	0	0	423
7	Çıldır	326	218	36	66	100	10	0	0	0	4083
8	Davutoğlu	66	36	9	42	15	5	0	0	0	571
9	Dereşeki(li)	1694	804	99	180	400	35	0	20	400	15542
10	Nefs-i Kala-i Yoros Tabi-i Dereşeki	777	216	576	276	300	35	100	0	0	8878
11	Depeseki(li) (Depesünlü)	245	36	18	0	3	10	0	0	0	976

12	Depeviran	408	148	63	24	80	10	0	0	0	3516
13	Demircilü	247	84	18	42	50	10	0	0	0	1790
14	Esence	435	120	27	60	65	15	0	0	0	3179
15	Göllü n.d. Hüseyinlü	126	48	0	12	20	5	0	0	0	1318
16	Hacıbenlü	106	12	9	0	10	5	0	0	0	1015
17	Hüseyinlü	58	72	9	6	10	5	0	0	0	673
18	İncirlü	57	120	72	18	34	7	0	0	0	925
19	İne Hoca n.d. Hüseyin Peykar	314	144	90	30	65	10	0	0	0	7000
20	İsacalu	178	24	0	36	20	5	0	0	0	1035
21	İshaklı	120	0	9	18	20	5	0	0	0	959
22	İskenderlü	68	156	0	48	50	10	0	0	0	1123
23	Kabakoz-ı Büzürk mea Kirazlu	44	24	9	0	30	15	0	0	100	1160
24	Kabakoz-ı Küçük	68	24	18	36	20	5	0	0	0	1400
25	Kalkallu (Kavaklı)	74	72	0	30	25	5	0	0	0	1012
26	Kanlıcak	94	92	333	138	100	13	0	0	0	2400
27	Kılıçlı	92	156	9	12	15	3	0	0	0	1299
28	Koçlu (Koçulu)	288	36	18	18	35	5	0	0	0	2511
29	Kozluca	146	84	27	18	25	8	0	0	0	2700
30	Kösterlü (Köserlü)	70	72	51	18	20	5	0	0	0	1100
31	Kum n.d. Ayuk (Oyuk)	179	12	27	12	25	10	0	0	0	1408
32	Kurna	225	164	9	30	35	8	0	0	0	1980
33	Kutludoğmuş	262	384	27	66	50	20	0	0	0	3430
34	Mancınk (Malcık) n.d. Sekbanlı	236	24	9	12	25	8	0	0	0	3732
35	Mehmetköy (Akbaba)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
36	Mezidoğlu (Müridoğlu)	32	0	18	12	15	5	0	0	0	280
37	Nusretlü	99	0	9	12	15	5	0	0	0	805
38	Orhan n.d. Tunrulpanarı (Dunrullu)	116	12	18	0	15	6	0	0	0	1900

39	Öğümce	112	60	18	48	50	10	0	0	0	1788
40	Sarıtarak n.d. Tutlu (Dudullu)	162	108	18	24	25	8	0	0	0	1354
41	Taşağulları n.d. Hacı	64	120	9	6	20	5	0	0	0	1900
42	Yenice	228	96	0	24	45	8	0	0	0	1788
43	Yokuşlu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	386
ZAVİYE											
1	Umurlu (Umur Derviş Zaviyesi)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
MEZREA											
1	Hacı Yusuf der karye-i Kurna	13	60	9	0	10	3	0	0	0	463
TOPLAM		8779	4330	1824	1512	2197	389	100	20	500	97325

Raiyyet rüsumu, 97.325 akçadan oluşan toplam verginin %20.19'una tekabül etmekteydi. Zemin resmi, Dereseki köyüne tâbi Yoros Kalesi nefsinde, otlak resmi Dereseki köyünden alınmaktaydı. 500 akçalık kışlak resminin de 400 akçası Dereseki köyünden, 100 akçası da Kabakoz-ı Büzürk mea Kirazlı'dan alındığı tahrir kayıtlarından ortaya çıkmaktadır.

Çizelge 2: 1561Yılında Yoros Kazasına Tabi İskân Birimlerindeki Halktan Alınan Raiyyet Vergisinin Dağılımı

f. 1600-1624 Yıllarında Yoros Kazasında Alınan Raiyyet Rüsûmu

XVII. yüzyılın ilk çeyreğinde (1600-1624 yıllarında) Yoros Kazası'na tâbi iskân birimlerinde yaşayan halktan yılda toplam 119.199 akça vergi alınmakta ve bu verginin 21.506 akçasını (%18.04'ünü) raiyyet rüsümü teşkil etmekteydi. Bu tarihlerde Anadoluhisarı'nda üç mahalle bulunmakta ve bunlardan Sinan Çelebi Mahallesi'nde ikamet eden halktan yılda toplam 1300 akça vergi alınmaktaydı. Alınan verginin 140 akçasını (%10.76'sını) raiyyet rüsümü oluşturmaktaydı. Cami-i Atik Sultan Mehmed Han ile Kadıasker mahallelerinden vergi alındığına dair bir kayda yer verilmemektedir.

1600-1624 yıllarında Yoros Kazası'nda halktan çift, ekinlü bennak ve bennak resimleri yanında zuhurata bağlı vergilerden olan bâd-ı hevâ, arusiyye, cerayim, deştânî ile tapu-yi zemin ve mukata'a-i zemin vergileri alınmaktaydı. Ayrıca hayvancılık yapan halktan ise yaylak, otlak, kışlak ve koyun (ganem) resmi alındığı tahrir kayıtlarından ortaya çıkmaktadır. 21.506 akçalık raiyyet vergisinin 11.385 akçasını (%52.93'ünü) çift resmi, 3.281 akçasını (%15.25'ini) ekinlü bennak resmi, 1.588 akçasını (%7.38'ini) bennak resmi, 1.766 akçasını (%8.21'ini) mücerred resmi, 3.110 akçasını (%14.46'sını) bâd-ı hevâ, arusiyye, cerayim, deştânî ile tapu-yi zemin ve mukata'a-i zemin vergileri, 476 akçasını (%2.21'ini) yaylak, otlak, kışlak ve ganem vergileri teşkil etmekteydi. Bu tarihlerde yaylak resmi Ayvalı, kışlak, otlak ve yaylak resmi Çıldır, Davutoğlu, Esence, Kabakoz-ı Büzürk meâ Kirazlı, Kılıçlı, Kum, Nusretlü ve Yokuşlu köylerinden, otlak resmi Dereşeki ve Yenice köylerinden, ganem, yaylak, otlak ve kışlak resmi Koçullu ve Kabakoz-ı Büzürk köylerinden alındığı tespit edilmektedir. Tapu-yi zemin ile mukata'a-i zemin vergileri Davutoğlu köyü ile Dereşeki köyüne tabi Yoros Kalesi nefsinden alınmaktaydı. Deştânî ile birlikte yazılan tapu-yi zemin vergisi Depesekili ve Mezidoğlu köylerinden alındığı görülmektedir. Bâd-ı hevâ, arusiyye ve cerayim vergileri ile birlikte kaydedilen tapu-yi zemin resminin Çıldır, Depesekili ve Mezidoğlu köylerinden alındığı tahrir kayıtlarından ortaya çıkmaktadır¹⁷.

¹⁷ Bk. Tablo: 4.

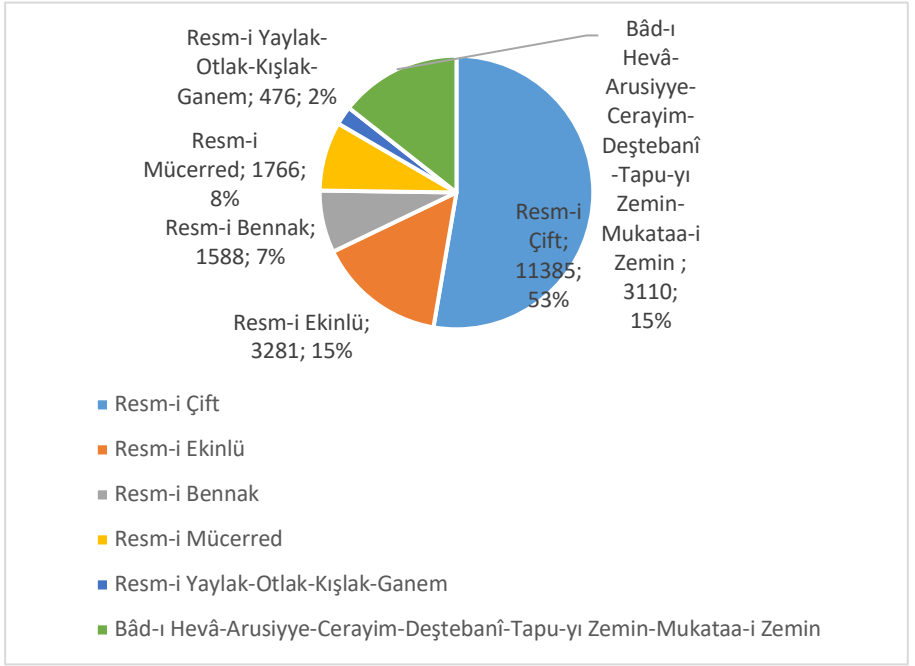

ZAVİYE																		
1	Umurlu (Umur Derviş Zaviyesi)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
MEZREA																		
1	Ak İlit (İbit)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	300
2	Kabakoz-i Küçük	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2000
3	Kabakoz-i Büzürk	136	0	0	0	0	20	0	0	0	0	0	0	250	0	0	0	1600
TOPLAM		11385	3281	1588	1766	1866	662	110	70	167	40	132	44	260	40	35	60	119199

Çizelge 3: 1600-1624 Yıllarında Yoros Kazasına Tabi İskân Birimlerinden Alınan Raiyyet Vergisinin Dağılımı

2. Yoros Kazasında Halkın Tasarrufundaki Toprak Miktarı

Fatih Sultan Mehmed zamanında Yoros (Beykoz) Kazası'nda 316 hane çift sahibi olduğu kaydedilmekle beraber halkın elinde Hacılı ve Samandıra mezralarındaki 1,5 çift ve hassaya ait 35 adet çiftlik olmak üzere toplam 347,5 adet çift miktarı toprak bulunduğu hesaplanmaktadır¹. 1523 yılında Yoros'a bağlı vakıf köylerinden Ali Bahadır, Çubuklu, Dereseki ve Kutludoğmuş köylerinde dâhilden ve hariçten toprak tasarruf edenlerin toplam 3 adet çiftten büyük, 14 adet çift, 6 adet nim çift ile çift arası (17-33 akça arası), 19 adet yarım çift, 10 adet rub' ile nim çift arası (8-17 akça arası), 4 adet rub' (8 akça), 14 adet rub'dan az, 37 adet ekinlü bennak, 35 adet bennak, 32 adet mücerred ve 10 adet de muaf hane bulunduğu görülmektedir². Fatih zamanında bu vakıf köylerinde toplam 68 çift hane ve 24 çiftsiz hanenin

¹ M. Hanefi Bostan, "Fatih Döneminde Yoros (Beykoz) Kazası", s. 876, 880.

² Bk. Tablo: 5.

varlığı söz konusudur³. Görüldüğü üzere halkın tasarrufunda bulunan topraklar zaman içinde bölünerek azalmaya başladığı, başka köylerden gelip ekim yapanların çoğaldığı sonucuna varılmaktadır.

1561 yılı tahrir kayıtlarına göre, Yoros Kazasında halkın tasarrufundaki toprak miktarı köylere hariçten gelip tasarruf edenlerle birlikte toplam 43 adet çiftten büyük, 5 adet çift, 74 adet nim çift ile çift arası, 15 adet nim çift, 176 adet rub' ile nim çift arası, 34 adet rub', 121 adet rub'dan az, 314 adet ekinli bennak bulunmaktaydı⁴. 1600-1624 yıllarında aynı kaza dâhilinde 61 adet çiftten büyük, 21 adet çift, 97 adet nim çift ile çift arası, 10 adet nim çift, 185 adet rub' ile nim çift arası, 53 adet rub', 237 adet rub'dan az, 168 adet ekinli bennak, 130 adet bennak, 222 adet mücerred, 15 adet muaf hane olduğu tahrir kayıtlarından ortaya çıkmaktadır⁵. 1561-1624 yılları arasında Yoros Kazası'nda halkın tasarrufundaki toprakların çoğaldığı gözlemlenmektedir. Bu durum kaza dâhilinde tarım alanlarına yeni tarım arazilerinin ilave edildiğini göstermektedir. Bir asır önce halkın tasarrufundaki toprak miktarı azalırken, bir asır sonra tarım alanlarına yeni toprakların ilave edildiğini ve tarım faaliyetlerinin önemli ölçüde arttığını ortaya koymaktadır.

---

³ M. Hanefi Bostan, "Fatih Döneminde Yoros (Beykoz) Kazası", s. 876.

⁴ Bk. Tablo: 6.

⁵ Bk. Tablo: 7.

Tablo 5: 1523'te (H. 929) Yoros Kazasına Bağlı Vakıf Köy İskân Yerlerinde Halkın Tasarrufundaki Toprak Miktarı

YERLEŞİM YERLERİNİN ADLARI	DÂHİLÎ											HARİCÎ									
	Çiftten Büyük	Çift (33)	Nim ile Çift Arasında (17-33)	Nim (17)	Rub' ile Nim Çift Arasında (8-17)	Rub' (8)	Rub'dan Az	Ekinlü	Bennak	Mücerred	Hane	Muaf	Çiftten Büyük	Çift (33)	Nim ile Çift Arasında (17-33)	Nim (17)	Rub' ile Nim Çift Arasında (8-17)	Rub' (8)	Rub'dan Az	Bennak	Mücerred
Dereseği	2	6	6	11	10	0	3	17	30	15	0	8	1	1	0	1	0	4	3	0	0
Çubuklu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kutludoğmuş	0	6	0	7	0	0	5	20	5	17	0	2	0	0	0	0	0	0	3	0	0
Ali Bahadır	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	2	13	6	18	10	0	8	37	35	32	0	10	1	1	0	1	0	4	6	0	0

1	Akviran-ı Büzürk	0	0	1	0	2	0	0	17	2	6	0	1	0	0	0	0	4	2	5	0	0	0	0	0	0
2	Akviran-ı Küçük	0	0	0	0	2	0	0	2	2	2	0	0	0	0	0	2	0	2	0	0	0	0	0	0	0
3	Alibahadır	1	0	0	0	2	0	0	6	9	5	0	0	2	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
4	Ayvalı	1	0	3	0	11	0	0	15	4	10	0	1	0	0	1	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0
5	Çubuklu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6	Çavuşlu	0	0	0	0	2	0	0	1	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7	Çıldır	3	0	0	0	6	0	0	19	5	11	0	1	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0
8	Davutoğlu	0	0	0	0	2	0	0	3	1	8	0	1	0	0	0	0	2	0	1	0	0	0	0	0	0
9	Dereşeki(li)	1	1	2	0	9	0	0	21	16	22	0	0	1	0	4	1	12	5	34	0	0	3	0	2	2
10	Nefs-i Kala-i Yoros Tabi-i Dereşeki	0	0	0	0	0	0	0	0	8	5	1	9	6	2	3	1	5	1	6	0	0	0	0	0	0
11	Depeseşeki(li) (Depesünlü)	0	0	2	0	0	0	0	3	2	0	0	0	1	0	1	0	2	3	17	0	0	0	0	0	0
12	Depeviran	0	0	7	4	0	0	1	14	8	3	0	5	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
13	Demircilü	2	0	3	0	0	0	0	8	2	7	0	1	0	0	0	0	2	0	6	0	0	0	0	0	0
14	Eşence	2	0	5	5	7	0	0	10	3	10	0	1	0	0	0	0	2	2	3	0	0	0	0	0	0
15	Göllü n.d. Hüseyinlü	0	0	1	0	1	1	1	4	2	2	0	3	1	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0
16	Hacibenlü	0	0	2	0	2	0	0	1	1	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
17	Hüseyinlü	0	0	0	0	0	0	0	6	1	1	0	0	0	0	1	0	3	1	1	0	0	0	0	0	0
18	İncirlü	1	0	0	0	1	0	0	9	4	2	0	0	1	0	0	0	1	0	2	0	0	0	0	0	0
19	İne Hoca n.d. Hüseyin Peykar	1	0	2	0	8	0	1	12	10	4	0	5	0	0	2	1	4	0	0	0	0	0	0	0	0
20	İşacalı	2	0	2	0	1	0	0	2	0	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
21	İşaklı	1	0	0	0	4	0	0	0	1	3	0	0	0	0	0	0	1	1	3	0	0	0	0	0	0

22	İskenderlü	1	0	1	0	0	0	0	13	3	8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
23	Kabakoz-1 Büzürk mea Kirazlu	1	0	0	0	3	0	0	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
24	Kabakoz-1 Küçük	0	0	1	0	1	0	0	3	2	6	0	0	1	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0
25	Kalkallu (Kavaklı)	0	0	2	0	3	0	0	6	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
26	Kanlıcak	0	0	0	0	0	0	0	10	35	24	0	9	1	0	1	0	0	0	2	0	0	0	0	0
27	Kılıçlı	0	0	1	0	1	0	0	13	1	2	0	1	0	0	1	0	2	0	4	0	0	0	0	0
28	Koçlu (Koçulu)	0	0	2	0	7	0	0	3	2	3	0	3	0	0	1	2	6	1	0	0	0	0	0	0
29	Kozluca	0	0	1	0	3	0	0	7	3	3	0	0	1	0	0	0	1	2	0	0	0	0	0	0
30	Kösterlü (Köserlü)	0	0	0	0	3	0	1	6	6	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
31	Kum n.d. Ayuk (Oyuk)	3	0	2	0	1	0	0	1	3	2	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
32	Kurna	0	0	1	0	3	0	1	12	1	5	0	0	1	0	0	0	2	1	2	0	0	0	0	0
33	Kutludoğmuş	0	2	2	0	7	0	0	34	3	12	0	2	0	0	1	0	2	0	2	0	0	0	0	0
34	Mancınık (Malcık) n.d. Sekbanlı	1	0	4	0	1	0	0	2	1	2	0	0	0	0	1	0	1	4	2	0	0	0	0	0
35	Mehmetköy (Akbaba)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
36	Mezidoğlu (Müridoğlu)	0	0	0	0	0	1	0	0	3	2	0	2	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
37	Nusretlü	0	0	2	0	1	0	0	0	1	2	0	0	0	0	0	0	1	0	4	0	0	0	0	0
38	Orhan n.d. Tunrulpanarı (Dunrullu)	1	0	0	0	1	0	0	1	2	0	0	0	0	0	0	0	1	2	2	0	0	0	0	0

39	Öğümce	0	0	1	0	4	0	0	5	2	8	0	0	0	0	0	0	0	3	0	3	0	0	0	0	0	0	
40	Sarıbayrak n.d. Tutlu (Dudullu)	0	0	0	1	2	0	0	12	2	4	0	0	0	0	0	0	1	1	2	0	0	0	0	0	0		
41	Taşoğulları n.d. Hacı	0	0	0	0	1	0	0	10	1	1	0	0	2	0	1	0	1	0	4	0	0	0	0	0	0		
42	Yenice	1	0	2	0	4	1	8	1	5	0	0	0	0	0	0	3	2	4	0	0	0	0	0	0	0		
43	Yokuşlu	0	0	0	0	0	0	7	1	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
	ZAVİYE																											
1	Umurlu (Umur Derviş Zaviyesi)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
	MEZREA																											
1	Hacı Yusuf der karye-i Kurna	0	0	0	0	0	0	6	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0		
TOPLAM		23	3	52	10	10	6	2	6	31	15	21	0	1	45	20	2	22	5	70	32	11	5	0	0	3	0	2

M. Hanefi BOSTAN

Tablo 7: 733 ve 49 Nolu (1600-1624 Tarihli) Tahrir Defterlerine Göre Yoros (Beykoz) Kazasında Ziraat Sahalarına İlişkin Veriler

	YERLEŞİM YERLERİNİN ADLARI	DÂHİLİ											HARİCİ												
		Çiften Büyük	Çift (33)	Nim ile Çift Arasında (17-33)	Nim (17)	Rub' ile Nim Çift Arasında (8-17)	Rub' (8)	Rub'dan Az	Ekinli	Bennak	Mücerred	Hane	Muaf	Çiften Büyük	Çift (33)	Nim ile Çift Arasında (17-33)	Nim (17)	Rub' ile Nim Çift Arasında (8-17)	Rub' (8)	Rub'dan Az	Ekinli	Bennak	Mücerred	Hane	Muaf
NEFS-İ KALA-İ YENİCE																									
1	Câmi-i Atık-ı Sultân Mehmed Mahallesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2	Kadiasker Mahallesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3	Sinan Çelebi Mahallesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0
KÖYLER																									

1	Akviran-ı Büzürk	0	0	2	1	1	0	0	17	2	6	0	0	0	0	1	0	2	2	4	0	0	0	2	0
2	Akviran-ı Küçük	0	0	0	0	2	0	0	2	2	2	0	0	0	0	0	0	2	2	2	0	0	0	0	0
3	Alibahadır	2	2	0	0	0	0	0	5	3	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
4	Ayvalı	2	0	4	0	12	2	2	8	4	14	0	0	0	0	0	0	2	1	5	0	0	0	0	0
5	Çubuklu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6	Çavuşlu	0	0	0	0	1	2	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7	Çıldır	3	0	8	1	3	0	2	6	1	12	0	0	1	0	1	0	6	1	1	0	0	0	0	0
8	Davutoğlu	0	0	2	0	1	0	0	6	0	4	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0
9	Dereseki(li)	1	1	3	0	10	0	0	22	21	23	0	0	1	0	5	1	12	6	35	0	0	3	0	2
10	Nefs-i Kala-i Yoros Tabi-i Dereseki	0	0	0	0	0	0	0	0	8	5	1	9	6	2	3	1	5	1	6	0	0	0	0	0
11	Depeseği(li) (Depesünlü)	0	0	0	0	1	0	2	8	0	2	0	0	0	0	0	0	2	1	0	0	0	0	0	0
12	Depeviran	0	0	5	0	8	0	7	4	4	15	0	0	1	0	0	0	3	1	11	0	0	0	0	0
13	Demircülü	0	1	3	0	4	3	2	0	2	13	0	0	2	0	0	0	2	0	6	0	0	0	0	0

14	Esence	4	0	6	0	5	0	7	8	1	16	0	0	1	0	0	0	0	1	5	0	0	0	0	0
15	Göllü n.d. Hüseyinlü	0	0	3	0	1	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
16	Hacıbenlü	0	0	0	0	2	0	2	2	2	0	2	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
17	Hüseyinlü	1	0	1	0	0	0	1	0	0	3	0	0	0	0	2	0	1	0	0	0	0	0	0	0
18	İncirlü	0	0	0	0	0	1	8	8	8	0	0	0	1	0	0	2	1	6	0	0	0	0	0	0
19	İne Hoca n.d. Hüseyin Peykar	2	0	0	0	7	3	3	9	3	8	4	0	0	0	2	1	3	0	1	0	0	0	0	0
20	İsacalu	2	0	1	0	1	0	0	3	0	4	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0
21	İshaklı	1	0	0	0	1	0	0	0	1	1	0	0	0	0	1	0	2	2	3	0	0	0	0	0
22	İskenderlü	1	0	2	0	5	0	0	5	0	8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
23	Kabakoz-ı Büzürk mea Kirazlu	1	2	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
24	Kabakoz-ı Küçük	0	2	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
25	Kalkallu (Kavaklı)	0	0	1	0	2	0	1	8	1	4	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
26	Kanlıcak	0	0	0	0	0	1	4	1	38	16	0	4	1	0	0	0	0	1	32	0	0	0	0	0
27	Kılıçlı	2	0	0	0	4	0	2	5	0	5	0	0	2	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0

41	Taçoğulları n.d. Hacı	0	0	0	0	1	0	0	10	1	1	0	0	2	0	1	0	1	0	4	0	0	0	0	0
42	Yenice	0	0	4	0	1	0	0	1	1	1	1	0	0	0	3	0	1	2	8	0	0	0	0	0
43	Yokuşlu	0	0	0	0	5	0	0	3	0	4	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	
44	Hacı Yusuf	0	1	0	0	0	0	1	3	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
ZAVİYE																									
1	Umurlu (Umur Derviş Zaviyesi)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
MEZREA																									
1	Ak İlit (İbit)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0	0	1	0	0	
2	Kabakoz-i Küçük (sabıka karye imiş)	0	2	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
3	Kabakoz-ı Büzürk me'a karye-i Kirazlı hariçten ziraat ederler	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	
4	Karye-i Hacı Mezrea-i Ahmed Fakih	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
TOPLAM		31	15	72	5	113	15	56	168	130	218	8	13	30	6	25	5	72	38	181	0	0	4	2	2

3. Topraktan Elde Edilen Mahsuller

a. Hububat Üretimi ve Alınan Vergi Miktarı

Fatih döneminde Yoros (Beykoz) Kazası'nda halktan alınan vergi kalemlerinin büyük bir kısmı birlikte yazılmıştır. Bundan dolayı hangi kalemden ne kadar vergi alındığının tespiti güçleşmektedir. Topraktan elde edilen mahsulün vergisi, galle resmi olarak genelde müstakil ve bazen de diğer vergi kalemleri ile birlikte yazılmıştır. Tahıl ürünlerinden alınan galle (hububat) vergisinin müstakil olarak kaydedilene 10.963 akça olduğu yapılan hesaplamalardan ortaya çıkmaktadır. Bu vergi halktan alınan toplam verginin (18.934 akça) %57.90'ına tekabül etmekteydi. Fatih zamanında bu kaza dâhilinde alınan vergi kalemleri içinde kettan, galle, kulluk ve kovan kalemi altında yazılından 309 akça, galle, koyun ve kulluk kaleminden 128 akça, galle, kulluk, kovan ve göl sazlığı kaleminden 200 akça, galle, kovan ve kulluk kaleminden 263 akça, galle, kettan, kulluk ve kovan kaleminden 600 akça, galle ve gayrısı kaleminden 200 akça vergi alındığı hesaplanmaktadır¹. Bu da kaza dâhilinde alınan toplam verginin %60'dan fazlasını galle (hububat) vergisinin oluşturduğu düşünülmektedir.

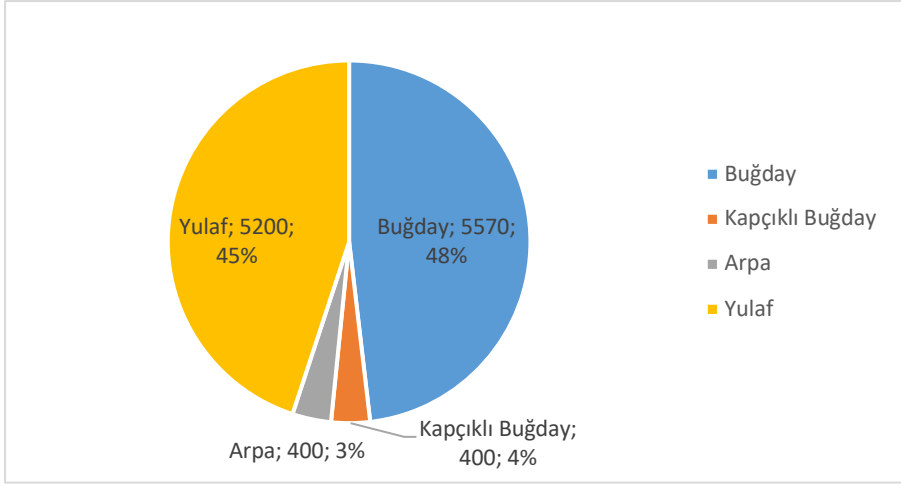
Fatih zamanında Çubuk(lu) köyünden 447 akça, Deresekili köyünden 1300 akça ve Kutludoğmuş köyünden 600 olmak üzere toplam 2347 akça galle (hububat) vergisi alındığı tespit edilmektedir. Bu dönemde Ali Bahadır köyünün galle vergisi yazılmamıştır. 1523 yılında ise Çubuklu ve Ali Bahadır köylerinin hem vergi hâsılı ve hem de köyde üretilen hububattan alınan yıllık vergi kaydedilmemiştir. Bu tarihte birer vakıf köyü olan Dereseki ve Kutludoğmuş köylerinde 270 müd (270x20 = 5400 kile) ve 170 kile (bir kile yaklaşık 25,6589 kg) olmak üzere toplam 5570 kile hunta (buğday), 5200 kile (260 müd) alef (yulaf), 400 kile (20 müd) şa'ir (arpa) ve 400 kile (20 müd) kapluca (kapçıklı buğday) olmak üzere toplam 296.873,5 kg hububat üretimi yapılmaktaydı. Üretilen hububatın 1/10 vergi olarak verilmekteydi. Bunun da nakdî değeri 4025 akça idi². 1523'te Yoros kazasında bir kile buğdayın tahrir kıymeti 5 akça, alefin 2 akça, şa'irin 3 akça, kaplucanın da 2 akça olduğu yapılan hesaplamalardan ortaya çıkmaktadır. Yoros Kazası'na tâbi iki vakıf köyünde yapılan hububat üretiminin %48'ini buğday, %45'ini yulaf, %4'ünü

---

¹ Bk. Tablo: 1.

² Bk. Tablo: 8.

kapçıklı buğday, %3'ünü de arpa üretimi teşkil etmekteydi. Hububat öşrü aynı olarak alınmakla beraber bu gruba dâhil vergi kalemlerinden alınan aynı verginin nakdî değeri de tahrirlere kaydedilmekteydi. 1523 yılında vergi hâsılının (7110 akça) %56.61'ini (4025 akçasını) hububat öşrünün nakdî değeri oluşturmaktaydı.

Çizelge 4: 1523'te Yoros'a Tabi Vakıf Köylerinde Hububat Üretiminin Kile Olarak Dağılımı

Tablo 8: 1523'te Yoros Kazasında Hububat Üretiminden Halktan Alınan Aynı Vergi Miktarı

YERLEŞİM YERLERİNİN ADLARI	Hinta (Buğday)			Alef (Yulaf)			Şa'ir (Arpa)			Kaplucu (Kapçıklı Buğday)		
	Miid	Kile	Kıymet	Miid	Kile	Kıymet	Miid	Kile	Kıymet	Miid	Kile	Kıymet
Dereseği	12	17	1285	11	0	440	1	0	60	2	0	80
Çubuklu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kutludoğmuş	15	0	1500	15	0	600	1	0	60	0	0	0
Ali Bahadır	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	27	17	2785	26	0	1040	2	0	120	2	0	80

1561 tarihli Kocaeli Sancağı'na ait tahrir kayıtlarına göre bu sancağa tâbi Yoros (Beykoz) Kazası'nda hububat olarak hunta (buğday), alef (yulaf), şa'ir (arpa), kapluca (kapçıklı buğday) ve darı (dahn/erzen) üretimi yapılmaktaydı. Bu tarihte kaza genelinde üretilen buğdaydan 287 müd (287x20 = 5740 kile) ve 267 kile olmak üzere toplam 6.007 kile vergi verilmekteydi. Bu da 60.070 kile yani 1.541.330,123 kg'a tekabül ediyordu. Alef'ten 236 müd ve 292 kile olmak üzere toplam 5.012 kile buğdayın vergi olarak alındığı ve dolayısıyla yıllık üretimin 50.120 kile (1.286.024,068 kg) olduğu ortaya çıkmaktadır. Şa'irin (arpanın) yıllık üretimi 4.770 kile (122.392,953 kg) olup bunun 477 kilesi vergi olarak verilmekteydi. Kaplucadan (kapçıklı buğdaydan) yılda 95 kile vergi alınırken, yıllık üretimin 950 kile (24.375,955 kg) olduğu hesaplanmaktadır. Darının yıllık üretim miktarı 1.080 kile (27.711,612 kg) olup bunun 108 kilesi vergi olarak alındığı tespit edilmektedir. Bu tarihte buğday üretimi en çok sırasıyla Dereseki, İne Hoca n.d. Hüseyin Peykar, Mancınık n.d. Sekbanlu köylerinden, enaz da Çavuşlu, Orhan n.d. Tunrulpınarı ve Mezidoğlu köylerinden elde edilmekteydi. Alef üretimi en çok İne Hoca, enaz Mezidoğlu köyünde, şa'ir üretimi en çok (%81.88) Dereseki ve enaz Yenice köyünde, kapçıklı buğday üretimi en çok Yenice köyünde, en az Kabakoz-ı Büzürk mea Kirazlı köyünde, darı üretiminin en çok İne Hoca, enaz da Kalkallu (Kavaklı) köyünde yapıldığı tahrir kayıtlarından ortaya çıkmaktadır.

1561'de Yoros Kazası'nda bir kile buğdayın tahrir kıymeti 6,98 akça, alefin 2,5 akça, şa'irin 3 akça, kaplucanın 2,66 akça, darının 3,49 akça olduğu hesaplanmaktadır. Bu tarihte toplam 116.990 kile (3.001.834,711 kg) hububat üretimi yapılmaktaydı. Yapılan hububat üretiminin %51.34'ü buğday, %42.84'ü alef, %4.07'si şa'ir, %0.92'si darı ve %0.81'i kaplucadan elde edilmekteydi. 1561 yılında Yoros Kazası'na tâbi iskan birimlerinde 5.262 kişiden oluşan bir nüfus yaşamaktaydı³. Buna göre kişi başına yaklaşık 245 kg buğday düşmekteydi.

Yoros (Beykoz) Kazası'nda 1561'de alınan 97.325 akçadan oluşan vergi toplamının 56.562 akçalık (%58.11'ini) bölümünü hububattan alınan aynı vergi oluşturmaktaydı.

³ Bostan, "Yoros (Beykoz) Kazasında İskân Yerleri ve Nüfus", s. 126.

M. Hanefi BOSTAN

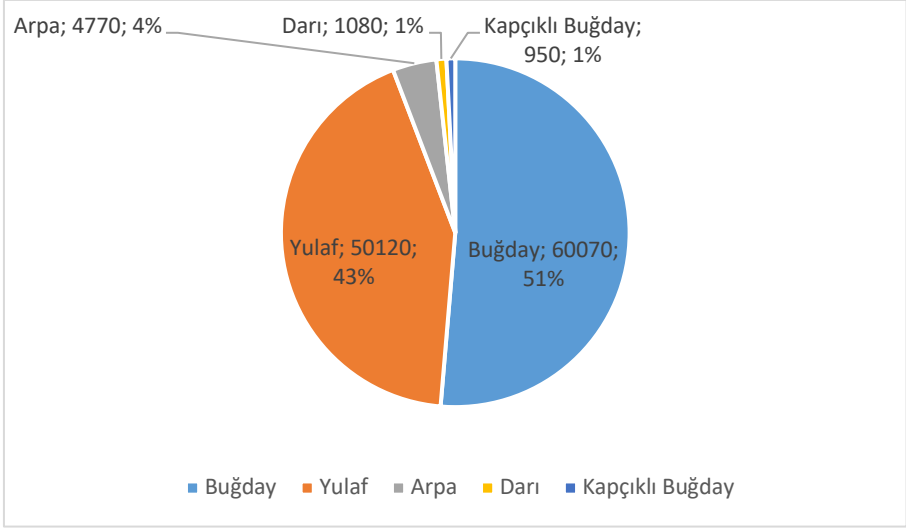
Tablo 9: 436 ve 579 Nolu Tahrir Defterlerine Göre Yoros (Beykoz)'da Hububat ve Bakliyatta Alınan Aynı Öşür Miktarı ve Nakdi Değeri

KÖYLERİN ADLARI	Hinta				Alef				Şa'ir				Kaplucu				Darı			
	Müt	Kile	Kıymet	%	Müt	Kile	Kıymet	%	Müt	Kile	Kıymet	%	Müt	Kile	Kıymet	%	Müt	Kile	Kıymet	%
1 Akviran-ı Büzürk	4	11	617	1,49	6	17	338	2,76	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
2 Akviran-ı Küçük	2	1	287	0,68	2	0	100	0,78	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
3 Alibahadır	3	0	420	1,00	3	0	150	1,17	0	2	6	0,54	0	0	0	0,00	0	5	17	5,38
4 Ayvalu	15	14	2187	5,21	17	7	867	6,81	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
5 Çubuklu	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
6 Çavuşlu	1	0	140	0,33	1	0	50	0,39	0	0	0	0,00	1	0	60	22,43	0	0	0	0,00
7 Çıldır	14	1	1967	4,66	14	19	747	5,96	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	10	35	11,00
8 Davutoğlu	1	8	196	0,48	2	14	135	1,15	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
9 Dereseki(li)	50	0	7000	16,59	0	0	0	0,00	20	0	1200	81,88	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
10 Nefs-i Kala-i Yoros Tabi-i Dereseki	14	13	2051	4,89	10	10	550	4,36	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
11 Depeseke(li) (Depesünlü)	2	3	394	0,94	2	0	100	0,78	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
12 Depeviran	15	0	2100	4,98	6	14	337	2,73	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
13 Demircili	5	0	700	1,66	5	0	250	1,95	0	10	30	2,68	0	0	0	0,00	0	4	14	4,40
14 Esence	11	3	1561	3,71	10	17	542	4,35	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
15 Göllü n.d. Hüseyinlü	5	13	791	1,90	5	13	281	2,29	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00

16	Hacibenlü	4	0	560	1,33	4	0	200	1,56	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
17	Hüseyinlü	3	1	427	1,01	1	0	50	0,39	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
18	İncirli	1	18	269	0,68	1	0	50	0,39	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
19	İne Hoca n.d. Hüseyin Peykar	25	12	3570	8,49	35	10	1776	13,92	0	15	45	4,03	0	0	0	0,00	3	0	210	52,08
20	İsacalu	2	0	280	0,66	5	5	260	2,06	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	1	0	70	17,36
21	İshaklı	3	18	549	1,34	3	7	167	1,35	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
22	İskenderlü	3	14	514	1,25	2	12	131	1,11	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
23	Kabakoz-ı Büzürk mea Kirazlu	2	0	280	0,66	1	0	50	0,39	0	0	0	0,00	0	10	30	14,71	0	0	0	0,00
24	Kabakoz-ı Küçük	5	7	750	1,79	2	4	110	0,89	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
25	Kalkallu (Kavaklı)	3	14	418	1,02	3	9	172	1,41	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	2	7	2,20
26	Kanhıcak	3	8	476	1,15	2	8	116	0,96	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
27	Kılıçlı	3	0	420	1,00	5	0	250	1,95	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
28	Koçlu (Koçulu)	10	0	1400	3,32	10	0	500	3,90	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
29	Kozluca	10	3	1421	3,37	9	1	451	3,52	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
30	Kösterlü (Köserlü)	3	10	490	1,18	4	16	239	1,98	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
31	Kum n.d. Ayuk (Oyuk)	5	5	735	1,75	5	18	295	2,43	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
32	Kurna	7	0	980	2,32	8	10	425	3,39	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
33	Kutludoğmuş	12	0	1680	3,98	10	10	550	4,36	2	0	120	8,19	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00

34	Mancınık (Malcık) n.d. Sekbanlı	16	8	2296	5,46	18	7	917	7,20	0	7	21	1,88	0	0	0	0,00	0	4	14	4,40
35	Mehmetköy (Akbaba)	0	0	0	0,00	0	0		0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
36	Mezidoğlu (Müridoğlu)	0	28	140	0,40	0	20	40	0,46	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
37	Nusretlü	3	0	420	1,00	3	0	150	1,17	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
38	Orhan n.d. Tunrulpınarı (Dunrullu)	1	2	155	0,37	1	1	53	0,42		0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
39	Öğümce	6	5	875	2,08	6	6	314	2,49	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	3	10	3,18
40	Sarıarak n.d. Tutlu (Dudullu)	3	7	472	1,13	3	17	189	1,60	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
41	Taşoğulları n.d. Hacı	3	10	490	1,18	5	0	250	1,95	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
42	Yenice	6	17	960	2,31	3	5	163	1,31	0	3	9	0,81	3	5	163	62,87	0	0	0	0,00
43	Yokuşlu	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
	MEZREA																				0,00
1	Hacı Yusuf der karne-i Kurna	1	11	217	0,54	2	5	112	0,91	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
	ZAVİYE																				
1	Umurlu (Umur Derviş Zaviyesi)	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
	MAHALLELER																				0,00
1	Kadiasker	2	2	294	0,70	2	10	125	1,05	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
	TOPLAM	287	267	41949	100	236	292	12552	100	22	37	1431	100	4	15	253	100	4	28	377	100

Çizelge 5: 1561’de Yoros Kazasında Yapılan Hububat Üretiminin Kalemlere Göre Kile Olarak Dağılımı

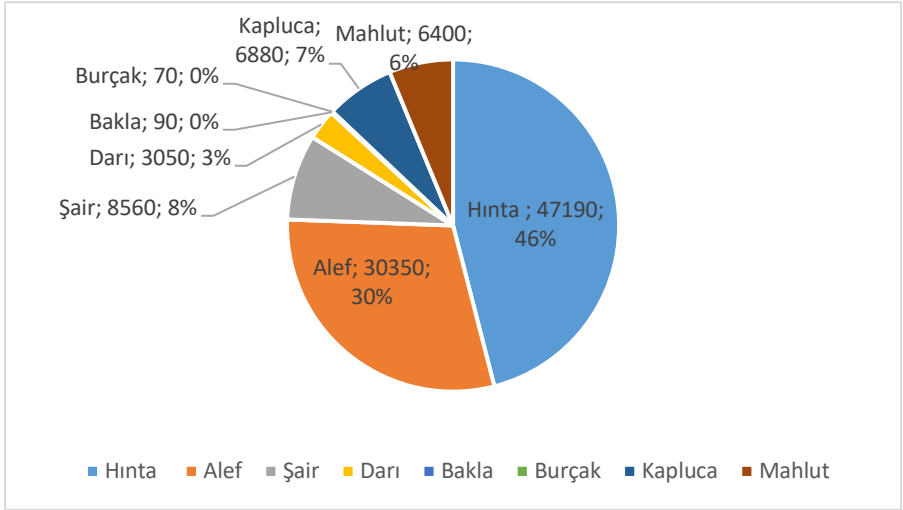
1600-1624 yıllarına ait 733 ve 49 numaralı Tahrir Defterleri’ne göre Yoros (Beykoz) Kazası’nda hububat ekiminden hunta, alef, şa’ir, darı, kapluca, mahlut (buğdayla çavdarın veya yulaf ile çavdarın karıştırılarak ekilmesinden meydana gelen tohum), burçak ve bakla elde ediliyordu. Bu tarihlerde hububat üretimi 102.590 kile olup, bu da 2.632.346,551 kg’a karşılık gelmekteydi. Üretimi yapılan hububatın 47.190 kilesi (1.210.843,491 kg’ı) buğday, 30.350 kilesi (778.747,615 kg’ı) alef, 8.560 kilesi (219.640,184 kg’ı) şa’ir, 6.880 kilesi (176.533,232 kg’ı) kapluca, 6.400 kilesi (164.216,96 kg’ı) malut, 3.050 kilesi (78.259,645 kg’ı) darı, 90 kilesi (2309,301 kg’ı) bakla ve 70 kilesi (1796,123 kg’ı) de burçaktan meydana gelmekteydi. Üretilen hububattan 4.719 kile buğday, 3.035 kile alef, 856 kile şa’ir, 305 kile darı, 9 kile bakla, 7 kile burçak, 688 kile kapluca ve 640 kilede mahlutun vergi verilmekteydi. Bu tarihlerde kazanın nüfusu yaklaşık 4.552 kişi¹ olduğuna göre kişi başına 266 kg buğday düşmekteydi.

XVII. yüzyılın ilk çeyreğinde Yoros Kazası’nda buğdayın tahrir kıymeti yaklaşık 9 akça, alefin 6 akça, şa’irin 5 akça, darı ve burçağın 8 akça, baklanın

¹ M. Hanefi Bostan, “Yoros (Beykoz) Kazasında İskân Yerleri ve Nüfus”, s. 129.

6 akça, kaplucanın 3,5 akça, mahlutun da 1 akça olduğu hesaplanmaktadır. Bu dönemde hububat üretiminin %45.99'unu buğday, %29.58'ini alef, %8.34'ünü şair, %2.97'sini darı, %6.70'ini kapluca, %6.23'ünü mahlut, %0.08'ini bakla ve %0.06'sını da burçak teşkil etmekteydi.

Bu dönemde Yoros Kazası'nın vergi toplamı 119.199 akça olup bunun 70.679 akçasını (%59.20'unu) hububattan aynı olarak alınan vergi oluşturmaktaydı.

Çizelge 6: 1600-1624 Yıllarında Yoros Kazasında Yapılan Hububat Üretiminin Hangi Kalemlerden Oluştığı ve Bunların Dağılımı

7	Çıldır	1	10	300	0,72	2	15	385	2,19	0	15	120	2,82	1	15	280	11,59	0	1	6	12,96	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
8	Davutoğlu	0	5	50	0,13	0	3	21	0,13	0	3	22	0,52	0	2	16	0,70	0	1	6	11,11	0	0	0	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	
9	Dereseki(lı)	50	0	7000	16,27	0	0	0	0,00	20	0	1200	25,48	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
10	Nefs-i Kala-i Yoros Tabi-i Dereseki	14	13	2051	4,80	10	10	550	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
11	Depeseke(lı) (Depesünlü)	3	0	600	1,39	1	0	140	0,77	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
12	Depeviran	13	0	2600	6,03	6	10	1030	5,70	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	3	0	420	17,44	0	0	0	0,00
13	Demircilü	5	10	1100	2,57	1	5	200	1,12	1	15	280	6,18	1	15	280	11,59	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
14	Esence	8	3	1630	3,79	8	19	1262	7,02	4	10	720	15,33	3	10	560	22,43	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	3	10	560	23,62	0	0	0	0,00
15	Göllü n.d. Hüseyinlü	3	10	790	1,85	3	19	632	3,56	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
16	Hacıbenlü	3	5	650	1,52	2	10	350	1,97	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	18	26	1,81	0	0	0	0,00
17	Hüseyinlü	2	0	400	0,93	1	2	154	0,86	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
18	İncirlü	2	10	500	1,18	0	10	70	0,44	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
19	İne Hoca n.d. Hüseyin Peykar	15	10	3100	7,21	10	15	1505	8,34	3	10	560	11,96	5	5	840	33,27	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
20	İsacalu	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
21	İshaklı	2	10	500	1,18	1	15	245	1,42	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
22	İskenderlü	1	8	280	0,67	1	7	189	1,07	0	10	80	1,88	0	15	120	5,28	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00

38	Orhan n.d. Tunrulpınarı (Dunrullu)	1	2	155	0,36	1	1	53	0,30	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
39	Öğümce	4	15	950	2,24	2	5	315	1,75	0	0	0	0,00	0	5	40	1,76	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0,00	
40	Sarıtarak n.d. Tutlu (Dudullu)	4	10	900	2,11	4	5	595	3,29	0	15	120	2,82	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
41	Taşoğulları n.d. Hacı	3	10	490	1,16	10	0	250	1,42	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
42	Yenice	3	17	770	1,82	2	10	350	1,97	1	15	280	6,18	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	1	15	245	10,76	0	0	0	0,00
43	Yokuşlu	1	9	290	0,69	0	5	35	0,22	0	2	16	0,38	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
44	Hacı Yusuf	0	17	170	0,43	0	15	105	0,65	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	6	36	64,81	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
ZAVİYE																																	
1	Umurlu (Umur Derviş Zaviyesi)	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0
TOPLAM		220	319	42790	100,00	134	355	17866	100	35	156	4598	100	10	105	2440	100	0	9	54	100	0	7	56	100	29	108	2289	100	32	0	586	100

b. Sebze- Meyve Üretimi ve Bağ ve Bahçecilik

Fatih zamanında Yoros Kazası'nda yapılan meyve üretimi bağ ve bahçecilik faaliyetleri tahrir kayıtlarına vergiler birlikte kaydedildiği için belirgin bir şekilde yansımamıştır. Hüseyinlü köyünden yemişlerden vergi alınması bu köyde önemli miktarda yemiş üretimi yapıldığını ortaya koymaktadır¹.

1523 yılında Yoros'a bağlı vakıf köylerinden Dereseki köyünde ceviz üretimi yılda 50 akça vergi alınacak düzeydeydi. Dereseki köyünde bostan yetiştiriciliği ve bahçe faaliyetleri önemli bir seviyede olduğu alınan bostan ve bahçe öşürlerinden anlaşılmaktadır. Kutludoğmuş köyünde de 20 akça armut öşrü alınması bu meyvenin üretiminin önemli bir seviyede olduğunu göstermektedir².

Tablo 11: 1523'te Yoros Kazasına Tabi Vakıf Köylerinden Alınan Meyve, Bostan ve Bahçe Öşrü

YERLEŞİM YERLERİNİN ADLARI	Öşr-i Armut	Öşr-i Ceviz	Öşr-i Bostan	Öşr-i Bahçe
Dereseki	0	50	80	120
Çubuklu	0	0	0	0
Kutludoğmuş	20	0	0	0
Ali Bahadır	0	0	0	0
TOPLAM	20	50	80	120

1561 yılında Yoros Kazası'nda bağcılığın önemli bir seviyede olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim bu tarihte Anadoluhisarı'na (Yenice Kalesi nefsinde) bulunan Kadıker mahallesinde elde edilen üzümünden 670 akça, Dereseki köyüne bağlı Yoros Kalesi nefsinde 50 akça Kanlıcak köyünden 552 akça olmak üzere toplam 1272 akça vergi alınmaktaydı. Ayrıca İncirlü köyünden 64 akça, Kabakoz-ı Küçük köyünden 12 akça bağ öşrü alındığı görülmektedir. Davutoğlu köyünden 24 akça, İncirlü köyünden de 50 akça

¹ Bk. Tablo: 1.

² Bk. Tablo: 11.

resm-i bahçe vergisi alınırken Dereseği köyünden 680 akça, Demircilü köyünden 100 akça, Kabakoz-ı Küçük köyünden 27 akça, Öğümce köyünden de 22 akça olmak üzere toplam 829 akçalık piyaz (soğan) ve sebz öşrü alındığı tespit edilmektedir. Kadıasker mahallesi, Akviran-ı Büzürk ve Akviran-ı Küçük, Alibahadır, Ayvalu, Çıldır, Dereseği, Demircilü, İncirlü, İne Hoca, İsacalu, Kabakoz-ı Büzürk, Kanlıcak, Koçlu, Kozluca, Kösterlü, Kum, Kurna ve Öğümce köyleri ile Kurna köyüne bağlı Hacı Yusuf mezarından toplam 1070 akça bostan öşrü alınmaktaydı.

1561'de Yoros Kazası'nda muhtelif meyvelerden toplam 986 akça vergi alınması, meyve yetiştiriciliğinin küçümsenmeyecek bir seviyede olduğunu göstermektedir. Bazı köylerden az da olsa armut resmi alındığı, bunun da yılda 10 akçaya tekabül ettiği tespit edilmektedir. Ayrıca Dereseği köyünden 100 akça fındık, bu köye bağlı Yoros Kalesi nefsinden de 50 akça ceviz öşrü alındığı kaydedilmektedir³.

---

³ Bk. Tablo: 12.

Tablo 12: 436 ve 579 Nolu Tahrir Defterine Göre 1561 Yılında Yoros Kazasında Meyve, Sebze, Bağ ve Bahçelerden Alınan Vergiler

YERLEŞİM YERLERİNİN ADLARI		Öşr-i Bostan	Öşr-i Ba'at	Öşr-i Bağ	Öşr-i Meyve	Öşr-i Piyaz ve Sebz	Resm-i Armut	Resm-i Bahçe	Ceviz	Fırınlık
1	Câmi-i Atîk-ı Sultân MehmedMahallesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2	Kadıasker Mahallesi	65	670	0	0	0	0	0	0	0
3	Sinan Çelebi Mahallesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0
KÖYLER										
1	Akviran-ı Büzürk	73	0	0	40	0	3	0	0	0
2	Akviran-ı Küçük	40	0	0	18	0	1	0	0	0
3	Alibahadır	15	0	0	30	0	0	0	0	0
4	Ayvalu	23	0	0	20	0	1	0	0	0
5	Çubuklu	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6	Çavuşlu	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7	Çıldır	15	0	0	23	0	2	0	0	0
8	Davutoğlu	0	0	0	0	0	0	24	0	0
9	Dereseki(li)	200	0	0	0	68 0	0	0	0	10 0
10	Nefs-i Kala-i Yoros Tabi-i Dereseki	0	50	0	20 2	0	0	0	50	0
11	Depeseği(li) (Depesünlü)	0	0	0	0	0	2	0	0	0
12	Depeviran	0	0	0	0	0	0	0	0	0
13	Demircilü	10	0	0	0	10 0	1	0	0	0
14	Esence	0	0	0	0	0	0	0	0	0
15	Göllü n.d. Hüseyinlü	0	0	0	0	0	0	0	0	0
16	Hacibenlü	0	0	0	33	0	0	0	0	0

1	Umurlu (Umur Derviş Zaviyesi)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1	Hacı Yusuf der karye-i Kurna	11	0	0	10	0	0	0	0	0
TOPLAM		107 0	127 2	76	98 6	82 9	10	74	50	10 0

1600-1624 yıllarında Yoros (Beykoz) Kazası dâhilinde bulunan bağlardan 408 akça bağ öşrü, 210 akça bağlardan elde edilen üzümnden ve 17 akça da şıra vergisi alınmaktaydı. Bu dönemde 1098 akça bostan öşrü, 685 akça da piyaz ve sebz öşrü alındığı kaydedilmektedir. Kaza dâhilinde üretilen meyvelerin önemli bir seviyede olduğu alınan 5034 akçalık meyve öşründen ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bu meyve öşrünün dışında 94 akça armut resmi, 100 akça fındık, 50 akça ceviz, 20 akça da kestane öşrü alındığı tespit edilmektedir. Kestane öşrü Çıldır ve İsacalu köylerinden alındığı görölmektedir¹.

---

¹ Bk. Tablo: 13.

Tablo 13: 733 ve 49 Nolu Tahrir Defterlerine Göre 1600-1624 Yıllarında Yoros (Beykoz) Kazasında Meyve, Sebze, Bağ ve Bahçelerden Alınan Vergiler

	YERLEŞİM YERLERİNİN ADLARI	Öst-i Bostan	Öst-i Ba'at	Öst-i Şıra	Öst-i Bağ	Öst-i Meyve	Öst-i Piyaz ve	Kestane	Fındık	Ceviz
NEFS-İ KALA-İ YENİCE										
1	Câmi-i Atık-ı Sultân MehmedMahallesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2	Kadiasker Mahallesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3	Sinan Çelebi Mahallesi	100	160	0	0	0	60	0	0	0
KÖYLER										
1	Akviran-ı Büzürk	73	0	0	0	40	0	0	0	0
2	Akviran-ı Küçük	40	0	0	0	18	0	0	0	0
3	Alibahadır	10	0	0	0	20	0	0	0	0
4	Ayvalu	60	0	0	0	60	0	0	0	0
5	Çubuklu	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6	Çavuşlu	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7	Çıldır	14	0	0	10	25	10	10	0	0
8	Davutoğlu	10	0	0	12	0	10	0	0	0
9	Dereşeki(li)	200	0	0	0	0	580	0	100	0
10	Nefs-i Kala-i Yoros Tabi-i Dereşeki	0	50	0	0	200	0	0	0	50
11	Depeseşeki(li) (Depesünlü)	0	0	0	144	0	0	0	0	0
12	Depeviran	0	0	0	0	0	0	0	0	0
13	Demircilü	40	0	0	150	0	0	0	0	0
14	Esence	0	0	0	0	10	0	0	0	0
15	Göllü n.d. Hüseyinlü	0	0	0	0	30	0	0	0	0
16	Hacıbenlü	0	0	0	0	40	0	0	0	0
17	Hüseyinlü	0	0	0	0	0	0	0	0	0
18	İncirlü	30	0	0	60	0	0	0	0	0
19	İne Hoca n.d. Hüseyin Peykar	157	0	0	0	4120	0	0	0	0
20	İsacalu	10	0	0	0	10	0	10	0	0
21	İshaklı	0	0	0	0	15	0	0	0	0

22	İşkenderlü	0	0	0	0	5	0	0	0	0
23	Kabakoz-1 Büzürk mea Kirazlı	30	0	0	0	20	0	0	0	0
24	Kabakoz-1 Küçük	32	0	17	32	120	0	0	0	0
25	Kalkallu (Kavaklı)	0	0	0	0	50	0	0	0	0
26	Kanlıcak	30	0	0	0	0	0	0	0	0
27	Kılıçlı	0	0	0	0	8	0	0	0	0
28	Koçlu (Koçulu)	50	0	0	0	0	0	0	0	0
29	Kozluca	34	0	0	0	0	0	0	0	0
30	Kösterlü (Köserlü)	20	0	0	0	10	0	0	0	0
31	Kum n.d. Ayuk (Oyuk)	35	0	0	0	0	0	0	0	0
32	Kurna	25	0	0	0	0	0	0	0	0
33	Kutludoğmuş	0	0	0	0	35	0	0	0	0
34	Mancınık (Malcık) n.d. Sekbanlı	18	0	0	0	20	0	0	0	0
35	Mehmetköy (Akbaba)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
36	Mezidoğlu (Müridoğlu)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
37	Nusretlü	0	0	0	0	5	0	0	0	0
38	Orhan n.d. Tunrulupınarı (Dunrullu)	0	0	0	0	10	0	0	0	0
39	Öğümce	30	0	0	0	30	25	0	0	0
40	Sarıbayrak n.d. Tutlu (Dudullu)	0	0	0	0	60	0	0	0	0
41	Taşoğulları n.d. Hacı	0	0	0	0	38	0	0	0	0
42	Yenice	0	0	0	0	30	0	0	0	0
43	Yokuşlu	0	0	0	0	0	0	0	0	0
44	Hacı Yusuf	50	0	0	0	5	0	0	0	0
ZAVİYE										
1	Umurlu (Umur Derviş Zaviyesi)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TOPLAM		1098	210	17	408	5034	685	20	100	50

c. Hayvancılık

Fatih zamanında Yoros Kazası'nda yaşayan halkın önemli bir bölümü tarım yanında hayvancılıkla da uğraştığı hemen hemen her köyden alınan koyun ve kovan resminden ortaya çıkmaktadır¹. Ancak bu vergi kalemleri diğer vergi kalemleri ile birlikte yazıldığından hayvancılığın boyutunu tam olarak hesaplamak mümkün olamamaktadır.

1523 yılında Yoros Kazası'na tâbi iki vakıf köyünden 170 akça kovan öşrü, 553 akça çayır resmi, Kutludoğmuş köyünden de 50 akça ganem resmi alındığı görülmektedir². 1561 yılında da hemen hemen her köyden kovan öşrü alındığı ve bu öşrün yıllık 769 akça olduğu yapılan hesaplamalardan ortaya çıkmaktadır. Çayır öşrü, köylerin büyük çoğunluğundan alınmakta ve bu verginin yılda 4.409 akçaya yükseldiği görülmektedir. Çayır öşrü en çok Dereseki köyüne bağlı Yoros Kalesi'nin nefisinden alındığı ve bu verginin 2.723 akça olduğu kaydedilmektedir. Koyun öşrü ise 670 akça idi. Balık avcılığından alınan balıklağı vergisi 801 akça olarak kaydedilmiş ve bunun 800 akçası Dereseki, bir akçası da Depeviran köyünden alınmaktaydı. Bu bilgiler Yoros Kazası'nda hayvancılığın önemli bir düzeyde olduğunu göstermektedir.

XVII. asrın ilk çeyreğinde Yoros Kazası'na tâbi iskân birimlerinden 972 akça kovan, 5.151 akça çayır, 848 akça koyun öşrü ve 800 akça da balıklağı vergisi alındığı tahrir kayıtlarından tespit edilmektedir. Kayıtlara yansıyan verilere göre 60 yıldan fazla bir sürede kaza dâhilinde hayvancılık konusunda büyük gelişmenin olmadığı gözlemlenmektedir.

Tablo 14: 1523'te (H. 929) Yoros Kazasına Tâbi İskân Birimlerinde Hayvan, Değirmen ve İskelelerden Alınan Vergiler

YERLEŞİM YERLERİNİN ADLARI	Öşr-i Kovan	Çayır	Resm-i Ganem	Asiyab	Resm-i İskele
----------------------------------	-------------	-------	--------------	--------	---------------

¹ Bk. Tablo: 1.

² Bk. Tablo: 11.

				Bâb	Hâsıl	
Derezeki	150	503	0	2	30	225
Çubuklu	0	0	0	0	0	0
Kutludoğmuş	20	50	50	0	0	0
Ali Bahadır	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	170	553	50	2	30	225

d. Sanayi Ürünleri ve İşletmeler

Fatih zamanında Yoros'a tâbi birçok iskân biriminde bir sanayi ürünü olan kendir üretimi yapılmaktaydı. Nitekim tahrir kayıtlarından Ayvalı, Derezekili, İsaclar, Kabakoz, Kurna, Mancılık (Mancılık), Sarucabayrak ve Yeniceköy yerleşim birimlerine ait topraklarda kendir yetiştirildiği görülmekte, ancak bunun üretim boyutu diğer vergilerle birlikte yazıldığından tespit edilememektedir. Bu dönemde kaza dâhilinde 17 köy iskân biriminde değirmen bulunduğu tespit edilmekle beraber bu değirmenlerin kaç gözden ibaret olduğu, bunların şahıs malı mı yoksa halkın ortak malı mı olduğu ve bunlardan yılda ne kadar icar alındığı belirlenememektedir.

1523 yılında kazanın iki ayrı vakıf köyünde sanayi işletmesi olarak ikişer göz değirmen bulunmakta ve bu her bir göz değirmenden 15 akça olmak üzere toplam 60 akça vergi alınmaktaydı³. 1561'de 25 bâb değirmenden toplam 840 akça vergi alındığı kaydedilmekteydi. Bu tarihte kendir üretimi hemen hemen her köyde yapılmakta ve elde eden kendirden yılda 2820 akça vergi alınmaktaydı. Keten veya zeyrek tohumundan bezirhanelerde beziryağı yapılmakta ve bu bezirhanelerden "*resm-i bezirhane*" adıyla vergi alınmaktaydı. Tespit edilebilen tek bezirhane Depeviran köyünde bulunmakta ve bundan 30 akça vergi alındığı tespit edilmektedir. Mirî ve tımara tahsis edilmiş arazilerdeki sazlıklardan hasır yapılmakta veya evlerin örtülmesinde kullanılmaktaydı. Sazları biçenlerden resm-i sazlık ve kamış adıyla bir vergi alınmaktaydı. Resm-i sazlık ve kamış vergisi Derezeki,

³ Tablo: 14.

Demircilü, Hüseyinlü ve İshaklı köylerinden yılda 145 akça olarak alınmaktaydı. Bu tarihte Koçlu (Koçulu) köyünden 10 akça olarak orman adıyla bir vergi alındığı⁴ bu verginin ormanlarda ağaç kesenlerden alındığı düşünülmektedir.

1600-1624 yıllarında Yoros Kazası'nda sanayi bitkisi olan kendirin üretimine devam edildiği ve üretilen kendirden 2624 akça vergi alındığı yapılan hesaplamalardan ortaya çıkmaktadır. Bu dönemde kendirden en fazla verginin Kozluca köyünden alındığı, dolayısıyla en çok üretimin de bu köyde yapıldığı anlaşılmaktadır. Beziryağının elde edildiği işletmeler İskenderlü ve Kösterlü köylerinde bulunmakta ve bu sanayi kuruluşlarından yılda 120 akça verri alınmaktaydı. Kaza dâhilinde toplam 25 göz değirmen işletmesi vardı. Bunlardan yılda toplam 790 akça alındığı kaydedilmektedir. Sazlık resmi bir önceki tahrir döneminde kaydedilen dört köyden ve yıllık vergi olarak da toplam 170 akça alındığı tespit edilmektedir⁵.

---

⁴ Tablo: 15.

⁵ Tablo: 16.

24	Kabakoz-ı Küçük	65	45	154	0	0	0	0	0	0	0	60	0
25	Kalkallu (Kavaklı)	15	120	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
26	Kanlıcak*	0	0	81	25	0	0	0	0	1	60	200	0
27	Kılıçlı	0	20	10	0	0	0	0	0	0	0	300	0
28	Koçlu (Koçulu)	13	19	25	0	0	0	0	0	0	0	0	10
29	Kozluca	15	350	85	20	0	0	0	0	1	30	0	0
30	Kösterlü (Köserlü)	0	84	25	0	0	0	0	0	0	0	0	0
31	Kum n.d. Ayuk (Oyuk)	10	0	87	0	0	0	0	0	1	0	0	0
32	Kurna	5	17	0	0	0	0	0	0	1	60	0	0
33	Kutludoğmuş	20	0	65	50	0	0	0	0	0	0	0	0
34	Mancnuk (Malcık) n.d. Sekbanlı	15	53	38	0	0	0	0	0	1	30	0	0
35	Mehmetköy (Akbaba)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
36	Mezidoğlu (Müridoğlu)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
37	Nusretlü	5	20	5	0	0	0	0	0	2	60	0	0
38	Orhan n.d. Tunrulpanarı (Dunrullu)	5	0	120	0	0	0	0	0	0	0	0	0
39	Öğümce	16	0	120	85	0	0	0	0	1	0	0	0
40	Sarıarak n.d. Tutlu (Dudullu)	18	150	90	60	0	0	0	0	1	30	0	0

41	Taşoğulları n.d. Hacı	32	50	82	0	0	0	0	0	0	0	0	0
42	Yenice	0	115	31	70	0	0	0	0	0	0	0	0
43	Yokuşlu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ZAVİYE													
1	Umurlu (Umur Derviş Zaviyesi)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
MEZREA													
1	Hacı Yusuf der karye-i Kurna	8	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TOPLAM		769	2820	4409	670	145	801	30	100	25	840	720	10

e. İskeleler ve Ticaret

Fatih zamanında Yoros (Beykoz) Kazası'nda bir odun iskelesi bulunmaktaydı. Bu iskele Dereseki(li) köyünde olup yılda 1.000 akça vergi geliri olduğu kayıtlardan ortaya çıkmaktadır. Odun iskelesinden alınan vergi toplam verginin %5.28'ini teşkil etmekteydi. 1523 yılı vakıf tahriri kayıtlarında Dereseki köyünde bir iskele bulunmakta ve bu iskeleden 225 akça vergi alınmaktaydı¹.

1561 yılı kayıtlarına göre Yoros Kazası'na tâbi yerleşim birimlerinden Dereseki köyüne tâbi Yoros Kalesi nefsinde (160 akça), Kabakoz-ı Küçük (60 akça), Kanlıcak (200 akça) ve Kılıçlı (300 akça) köylerinde birer iskele bulunmakta ve bu iskelelerden 720 akça vergi geliri sağlanmaktaydı. Bu tarihte İne Hoca n.d. Hüseyin Peykar köyünde ise bir bazar bulunmakta ve bu bazardan 100 akça bac alınmaktaydı².

XVII. asrın ilk çeyreğinde Yoros Kazası'nda Dereseki köyüne tâbi Yoros Kalesi nefsinde (1.600 akça), Kavaklı (550 akça), Kılıçlı (70 akça) ve Koçlu (40 akça) köylerinde birer iskelenin kaydı yer almakta ve bu iskelelerin tamamından yılda 2.260 akça vergi alınmaktaydı. 1561'de olduğu gibi 1600-1624 yıllarında kaza dâhilinde İne Hoca köyünde bir bazarın kaydı bulunmakta ve buradan 20 akça bazar bacı alındığı görülmektedir³.

---

¹ Tablo: 1; 14.

² Tablo: 15.

³ Bk. Tablo: 16.

6	Çavuşlu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7	Çıldır	90	142	130	10	0	0	3	120	0	0	0
8	Davutoğlu	20	6	8	5	0	0	0	0	0	0	0
9	Dereseki(li)	100	0	0	100	100	0	2	120	0	0	800
10	Nefs-i Kala-i Yoros Tabi-i Dereseki	57	0	2723	0	0	0	1	30	0	1600	0
11	Depeseke(li) (Depesünlü)	0	0	0	0	0	0	2	120	0	0	0
12	Depeviran	19	60	46	150	0	0	0	0	0	0	0
13	Demircilü	20	150	0	0	30	0	1	40	0	0	0
14	Esence	20	260	128	140	0	0	0	0	0	0	0
15	Göllü n.d. Hüseyinlü	40	0	160	0	0	0	0	0	0	0	0
16	Hacıbenlü	10	100	35	0	0	0	0	0	0	0	0
17	Hüseyinlü	0	50	10	0	20	0	0	0	0	0	0
18	İncirlü	0	0	24	0	0	0	0	0	0	0	0
19	İne Hoca n.d. Hüseyin Peykar	60	25	300	40	0	0	1	15	20	0	0
20	İsacalu	12	20	0	0	0	0	1	30	0	0	0
21	İshaklı	0	30	25	0	20	0	0	0	0	0	0
22	İskenderlü	9	38	19	15		60	1	30	0	0	0
23	Kabakoz-ı Büzürk mea Kirazlı	0	20	50	0	0	0	0	0	0	0	0
24	Kabakoz-ı Küçük	65	45	168	0	0	0	0	0	0	0	0
25	Kalkallu (Kavaklı)	20	50	5	10	0	0	0	0	0	550	0

26	Kanlıcak	0	0	80	30	0	0	0	0	0	0	0
27	Kılıçlı	2	15	10	2	0	0	0	0	0	70	0
28	Koçlu (Koçulu)	15	200	38	0	0	0	0	0	0	40	0
29	Kozluca	30	400	200	45	0	0	1	30	0	0	0
30	Kösterlü (Köserlü)	0	78	16	0	0	60	0	0	0	0	0
31	Kum n.d. Ayuk (Oyuk)	20	0	10	0	0	0	1	0	0	0	0
32	Kurna	7	18	0	10	0	0	1	60	0	0	0
33	Kutludoğmuş	20	0	65	50	0	0	0	0	0	0	0
34	Mancınık (Malcık) n.d. Sekbanlı	20	60	44	0	0	0	1	30	0	0	0
35	Mehmetköy (Akbaba)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
36	Mezidoğlu (Müridoğlu)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
37	Nusretlü	5	25	18	10	0	0	2	60	0	0	0
38	Orhan n.d. Tunrulpınarı (Dunrullu)	5	0	120	0	0	0	0	0	0	0	0
39	Öğümce	20	0	30	40	0	0	1	0	0	0	0
40	Sarıbayrak n.d. Tutlu (Dudullu)	40	160	213	73	0	0	1	0	0	0	0
41	Taşoğulları n.d. Hacı	32	50	82	0	0	0	0	0	0	0	0
42	Yenice	24	150	50	80	0	0	0	0	0	0	0

43	Yokuşlu	4	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0
44	Hacı Yusuf	10	40	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ZAVİYE												
1	Umurlu (Umur Derviş Zaviyesi)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TOPLAM		972	2624	5151	848	170	120	25	790	20	2260	800

f. XVII. Asrın İkinci Yarısında Evliya Çelebiye Göre Yoros Kazası

XVII. yüzyılın ikinci yarısında Yoros Kazası'nın yerleşim birimleri ile ilgili ayrıntılı bilgi veren Evliya Çelebi'dir. Çelebi, *Seyahatnâmesi*'nde IV. Murad tarafından yaptırılan Anadolu Kavağı Kalesi ile birlikte Kavak Kasabası, Yoros Kalesi, Beykoz Kasabası, İncirli köyü, Kanlıca Kasabası, Anadolu Hisarı Kasabası ve Akbaba köyünün nüfusları ve bu yerleşim yerlerinin fiziki konumu konusunda önemli bilgiler vermektedir.

Evliya Çelebi'nin verdiği bilgilere göre; Anadolu Kavağı Kalesi'nin bir camisi ve seksen adet hücresi, iki buğday ambarı bulunmakta ve kalede de dizdar ve 300 nefer görev yapmaktaydı. Kavak kasabası, Anadolu Kavağı Kalesi'nin güneyinde deniz kıyısında büyük bir limanın ağzında yer almakta ve 800 haneden oluşan bir nüfusu bulunmaktaydı. Kasabanın bir camisi, yedi mescidi, bir hamamı, bir çocuk mektebi, bekâr odaları ve 200 kadar dükkânı bulunması hızla geliştiğini göstermektedir. Yoros Kalesi, Kavak kasabasının kuzey tarafında yer almakta olduğu, kalenin dizdarı ve neferlerinin bulunmadığı, burada 200 hanenin yaşadığı kaydedilmektedir¹.

Beykoz'a gelince; buranın bu dönemde deniz kıyısında büyük bir limanın kenarında kurulmuş bir kasaba olduğu, camisi, mescidi, hamamı, çocuk mektebi ve küçük bir çarşısın bulunduğu ve nüfusunun 800 haneden meydana geldiği belirtilmektedir. İncirli ise birer cami, mescid ve hamamı bulunan fakat çarşı ve pazarı bulunmayan köy statüsünde bir yerleşim yeri idi. Buradaki hamam, Hezarpare Ahmet Paşa sarayında bulunmaktaydı. Köyün nüfusu 300 haneden ibaretti². Balıkçılığın bu kasabada geliştiği anlaşılmaktadır³.

Kanlıca kasaba olarak kaydedilen iskân birimlerinden olup, bir camisi, altı mescidi, bir çocuk mektebi ve bir hamamı vardı. Kasaba bugün olduğu gibi dün de yalılarıyla meşhurdu. Evliya Çelebi XVII. yüzyılda Kanlıca Kasabası'nda İbrahim Çelebi, Emir Paşa, Süleyman Efendi ve Lonkazâde yalılarının bulunduğunu kaydetmektedir. Bu dönemde Kanlıca'nın yedi

---

¹ Evliya Çelebi, *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi I*, s. 224-225.

² Evliya Çelebi, *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi I*, s. 225.

³ Evliya Çelebi, *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi I*, s. 285.

mahalleden meydana geldiğini ve 1.200 hane nüfusu bulunduğunu belirtmektedir⁴.

Anadolu Hisarı Kalesi'nde XVII. yüzyılın ikinci yarısında bir dizdar evi ve nefer odaları bulunmakta ve kalede 200 nefer görev yapmaktaydı. Kalenin önünde Fatih Sultan Mehmed Han Camii yer almaktaydı. Anadolu Hisarı'nı kasaba olarak değerlendiren Evliya Çelebi burada 1.080 haneden oluşan bir nüfusun yaşadığını yazmaktadır. Kasabada Kale camiinden başka birkaç mescit, yedi çocuk mektebi, bir küçük hamam ve yirmi dükkân bulunmaktaydı. Kasabada çok sayıda saray ve yalı mevcuttu. Çelebi, bu saray ve yalılardan şunların adlarını zikretmektedir: Defterdar Halıcızâde sarayı, Defterdar Mustafa Paşa sarayı, Hacı Çelebi sarayı, Kaftancı Ali Çelebi sarayı, Emir Paşa sarayı ve Bahayi Efendi yalısı. Bu dönemde Akbaba köyü 100 hane nüfusu bulunan bir köy olup, köyün bir camisi, bir hamamı, bir tekkesi ve 20 adet dükkânı bulunmaktaydı⁵.

Evliya Çelebi, Yoros Kazası ile ilgili daha çok sahil kesiminde yer alan yerleşim birimleri ile ilgili bilgi vermekte, ancak sahil kesiminin dışında bulunan köy iskân yerlerinden söz etmemektedir. Ayrıca sahil kesiminde yer alan veya yakın olan bahçe ve mesire yerleri konusunda da bilgi vermektedir. Mesire yeri olarak Ali Bahadır, Dereseği, Alemdağı, Koyunkorusu, Yuşa Nebi ve Göksu mesirelerinin adı geçmektedir. Bahçeler ise şunlardır: Tokat, Sultaniye ve Çubuklu bahçeleri. Bu bahçelerden Tokat Bahçesi'nde bir bahçe ustası ve 100 nefer bostancı bulunmaktaydı. Sultaniye Bahçesi'nde bir bahçe ustası ve 70 neferi vardı. Çubuklu ve Göksu bahçelerinin kaç bahçe ustası ve kaç bostancı neferi bulunduğu hususunda bir bilgi verilmemektedir. Yoros Kazası'nın ziyaretgâhları arasında Yoros Kalesi'nin doğusunda ormanlık içinde yer alan Şehitler ve Kırklar Mezarlığı, Yuşa Peygamber türbesi ve burada bulunan tekke ve Akbaba Sultan Türbesi olduğu kaydedilmektedir⁶.

S o n u ç

XV., XVI. ve XVII. yüzyıllarda Yoros (Beykoz) Kazası bugünkü Beykoz ve Çekmeköy ilçelerinin tamamını, Ümraniye İlçesi'nin Yukarı Dudullu ve çevresini, Pendik İlçesi'nin Kurtdoğan ve çevresi ile Şile İlçesi'nin Kurna

⁴ Evliya Çelebi, *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi I*, s. 227-228.

⁵ Evliya Çelebi, *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi I*, s. 227.

⁶ Evliya Çelebi, *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi I*, s. 224-227, 233, 237.

köyü ve çevresini içine alan geniş bir coğrafi alandan oluşmaktaydı. Bu asırlarda Yoros Kazası'nda yaşayan halk geçimini tarım, hayvancılık, balıkçılık, odunculuk ve ticaret yaparak sağlamaktaydı.

Halktan raiyyet rüsümü olarak çift, ekinli bennak, bennak, mücerred, cerayim, arusiyye, bâd-ı hevâ, deşt-bânî, tapu-yi zemin, yaylak, otlak, ganem ve kışlak gibi resimler alınmaktaydı. 1561'de halktan alınan raiyyet rüsümü, 97.325 akçadan oluşan toplam verginin %20.19'una tekabül etmekteydi. XVII. yüzyılın ilk çeyreğinde bu vergi, toplam 119.199 akçadan oluşan verginin %18.04'üne karşılık gelmekteydi

Fatih zamanında halkın tasarrufunda bulunan toprakların 1530 yıllara doğru azaldığı, bunun da toprakların bölünmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. 1561-1624 yılları arasında Yoros Kazası'nda halkın tasarrufundaki toprakların çoğaldığı gözlemlenmektedir. Bu durum kaza dâhilinde tarım alanlarına yeni tarım arazilerinin ilave edildiğini göstermektedir.

Fatih zamanında kaza dâhilinde hububattan alınan aynî verginin nakdî değeri toplam verginin %60'dan fazlasını teşkil ederken, 1561'de %58.11'ine, 1600-1624 yıllarında da %59.29'una tekabül ediyordu. 1561 yılında kişi başına yaklaşık 245 kg buğday düşerken, 1600-1624 yıllarında kişi başına 266 kg buğday düşmekteydi. 1523'te Yoros kazasında bir kile buğdayın tahrir kıymeti 5 akça, alefin 2 akça, şa'irin 3 akça, kaplucanın da 2 akça olduğu yapılan hesaplamalardan ortaya çıkmaktadır. 1561'de ise bir kile buğdayın tahrir kıymeti 6,98 akça, alefin 2,5 akça, şa'irin 3 akça, kaplucanın 2,66 akça, darının 3,49 akça olduğu hesaplanmaktadır. XVII. yüzyılın ilk çeyreğinde Yoros kazasında buğdayın tahrir kıymeti yaklaşık 9 akça, alefin 6 akça, şa'irin 5 akça, darı ve burçağın 8 akça, baklanın 6 akça, kaplucanın 3,5 akça, mahlutun da 1 akça olduğu hesaplanmaktadır. Bir asırda enflasyonun yaklaşık %100 oranında artış gösterdiği görülmektedir.

Fatih zamanında Yoros Kazası'nda yaşayan halkın önemli bir bölümü tarım yanında hayvancılıkla da uğraştığı hemen hemen her köyden alınan koyun ve kovan resminden ortaya çıkmaktadır. 1561 ve 1600-1624 yıllarında da köylerin çoğunluğundan kovan öşrü alınması arıcılığın yaygın olduğunu göstermektedir. Hayvancılığın küçümsenmeyecek bir seviyede olduğu alınan ganem ve çayır öşürlerinden, balıkçılığın da önemli bir seviyede olduğu alınan balıklağı vergisinden anlaşılmaktadır. 1561-1624 yılları arasındaki 60 yıldan fazla bir sürede kaza dâhilinde hayvancılık konusunda büyük gelişmelerin olmadığı gözlemlenmektedir. Kaza dâhilinde XV., XVI.

ve XVII. yüzyıllarda muhtelif meyve yetiştiriciliği yanında armut, ceviz, fındık ve az da olsa kestane üretildiği tespit edilmektedir.

Fatih zamanında Yoros'a tâbi birçok iskân biriminde bir sanayi ürünü olan kendir üretimi yapılmaktaydı. XVI. ve XVII. yüzyılın ilk çeyreğinde kaza dâhilindeki köylerin çoğunluğunda kendir üretimi yapıldığı, kendirin tohumlarından da beziryağı üretildiği 1561'de bir köyde, 1600-1624 yıllarında da iki köyde bezirhanenin bulunmasından anlaşılmaktadır. Fatih döneminde kaza dâhilinde bir sanayi işletmesi olarak 17 köy iskân biriminde, 1561'de 18 köyde 25 göz, 1600-1624 yıllarında da 19 köyde 25 göz değirmen işletmesi bulunmaktaydı.

Fatih zamanında Yoros (Beykoz) Kazası'nda bir odun iskelesi, 1561 ve 1600-1624 yıllarında da dörder iskelenin bulunduğu görülmektedir. Ayrıca her iki tarihte de İne Hoca köyünde bir bazar kaydına rastlanmaktadır. XVI. yüzyılda Anadoluhisarı ve Yoros kalelerinde başlayan şehirleşmenin XVII. yüzyılın ikinci yarısında Yoros'un sahil kesiminde yer alan yerleşim birimlerinde hızlandığı sonucuna varılmaktadır.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Kaynakları

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivi (= BOA)

-----, Ali Emiri Tasnifi, nr. 40.

-----, Maliyeden Müdevver Defterler (= MAD), nr. 22.

-----, Tahrir Defteri (= TD), nr. 436, 438, 733, 1160.

Tapu Kadastro Kuyud-ı Kadime Arşivi (=TK. KKA), TD, nr. 49, 579.

İstanbul Kadı Sicilleri-Üsküdar Mahkemesi (=İKS-ÜM)

-----, İKS-ÜM 1 Numaralı Sicil (H. 919-927/M. 1513-1521), Yay. Haz. Bilgin Aydın ve Ekrem Tak, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Yayınları, İstanbul 2008.

-----, İKS-ÜM 5 Numaralı Sicil (H. 930-936/M. 1524-1530), Yay. Haz. Yasemin Dağdaş ve Zeynep Berktaş, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Yayınları, İstanbul 2010.

2. Kitap ve Makaleler

ARGIT, Betül İpşirli, "Üsküdar'ın Toplumsal Zenginliğinin Bir Farklı Yönü: Saraylı Cariyeler", *Uluslararası Üsküdar Sempozyumu V (1-5 Kasım 2007)-Bildiriler I*, Üsküdar Belediyesi Yayınları, İstanbul 2008, s. 415-428.

- ÂŞIKPAŞAOĞLU, Âşıkpaşaoğlu Tarihi, Yay. N. Atsız, Milli Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları Yayınları, İstanbul 1970.
- BARKAN, Ömer Lütfi, XV. ve XVI. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğu'nda Zirai Ekonominin Hukuki ve Mali Esasları- Kanunlar I, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1943.
- BOSTAN, M. Hanefi, "XV., XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Yoros (Beykoz) Kazasında İskân Yerleri ve Nüfus", *Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi Bildirileri IV*, Türk Eğitim – Sen Genel Merkezi Yayınları, Ankara 2016, s. 117-147.
- BOSTAN, M. Hanefi, "Fatih Döneminde Yoros (Beykoz) Kazası", *Beykoz 2020 Sempozyumu Tebliğler Kitabı*, Beykoz Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 2021, s. 871-891.
- ÇAĞLAYAN, İnci, "Sosyal ve Kültürel Yönleriyle Beykoz'un Tarihçesi", *Beykoz İlçesi Çevre Sorunları Sempozyumu (6-7 Haziran 1998)- Bildiriler Kitabı*, Türk Deniz Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 1998, s. 57-
- EMECEN, M. Feridun, "Çift Resm", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 8, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1993, s. 309-310.
- EMECEN, M. Feridun, "İstanbul Boğazı Önlerinde İlk Türk Yerleşmesine Bir Örnek: Ali Bahadır Köyü (Beykoz)", *Journal of Turkish Studies: Türklük Bilgisi Araştırmaları*, Sayı 39, Harvard 2013, s. 407-411.
- EVLİYA ÇELEBİ b. DERViŞ MEHEMMED ZİLLÎ, *Evlîyâ Çelebi Seyahatnâmesi I*, Yay. Robert Dankoff - Seyit Ali Kahraman - Yücel Dağlı, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2003.
- EYİCE, Semavi, "Yoros Kalesi", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, VII, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayını, İstanbul 1994, s. 534-536.
- EYİCE, Semavi, "Fetihden Önceki Üsküdar", *Üsküdar Sempozyumu I (23-25 Mayıs 2003)-Bildiriler I*, Üsküdar Belediyesi Yayınları, İstanbul 2004, s. 17-20.
- GALLAND, Antoine, *İstanbul'a Ait Günlük Hatıralar (1672-1673) II*, Trc. Nahit Sırrı Örik, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1973.
- GÖKTAŞ, Hamide, *Şeriiye Sicilleri Üsküdar Kadılığı 7. Defter (H.936-937-938)*, Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arşivcilik Bölümü – Lisans tezi, İstanbul t.y.
- HASKAN, Mehmet Nermi, *Yüzyıllar Boyunca Üsküdar I*, Üsküdar Belediyesi Yayınları, İstanbul 2001.
- İNALCIK, Halil, "Osmanlılar'da Raiyyet Rûsûmu", *Belleten*, XXIII/92, Ankara 1959, s. 575-610.

- İNALCIK, Halil, "Çiftlik", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 8, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1993, s. 313-314.
- İNALCIK, Halil, "Açılış Konferansı", *Üsküdar Sempozyumu I (23-25 Mayıs 2003)-Bildiriler I*, Üsküdar Belediyesi Yayınları, İstanbul 2004, s. 11-14.
- İNALCIK, Halil, "Aydos Kalesi Kocaeli Fethi'nde Kilit Noktadır", *Aydos Kalesi ve İstanbulun Fethi Sempozyum Bildirileri (28 Mayıs 2011)*, Sultanbeyli Belediyesi Yayınları, İstanbul 2012, s. 11-18.
- İNCİCYAN, P.Ç, 18. *Asırda İstanbul*, Trc. Hrand D. Andreasyan, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul 1976.
- ORAL, Ünver, *İlçemiz Beykoz*, Veli Yayınları, İstanbul 2002.
- TURAN, Osman, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Nakışlar Yayınevi, İstanbul 1984.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi 1*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1982.

"THE ECONOMIC LIFE IN THE DISTRICT OF YOROS (BEYKOZ) IN THE XVTH,
XVITH AND XVIITH CENTURIES"

Abstract

This paper has tackled the economic situation of Yoros (Beykoz) in the centuries of XV., XVI., and XVII. Our sources are Tahrir Defters (Tahrir Registry) and Şer'iyeye Sicils (Sharia Registry). The information on the economic structure of the district in the second half of the XVII. century has been utilized from Seyahatname of Evlîya Celebi. In addition, some scientific research has benefited from this paper. Firstly, the paper gives some information the raiyyet rûsumu (kind of the Ottoman taxes) taken from inhabitants, consisting of which items and the amount of the taxes are displayed by tables and graphs. It has found out the percentage of the territory whose soil was fertile. Also, it provides some information on which crops and their amounts were grown on the cultivated-arable lands yearly and how much aynî taxes were paid by the farmers and the monetary value of the grown crops. All information has been shown by the tables and graphs throughout the paper. Moreover, the paper attempts to obtain the annual capacity of grain production. It also includes detailed information on the types and amounts of vegetables and fruits harvested and the production capacity of the cultivated lands. Besides the agricultural production, animal husbandry has been analyzed in the paper. It provides the percentage of hemp as a manufactured product per inhabited area and the numbers of the mills of linseed oil and grain that existed as industrial enterprises in the district. It has been concluded by the number of wharves and bazaars in Yoros.

Keywords

Yoros, Beykoz, Farm, Wheat, Beehive, Gane (sheep and goat), Fish, Hemp, Wharf, Bazaar.